

SALA DE
LECTURĂ

Apare cu sprijinul Primăriei sectorului 2 București, primar Neculai Onțanu

Luceafărul

de dimineață

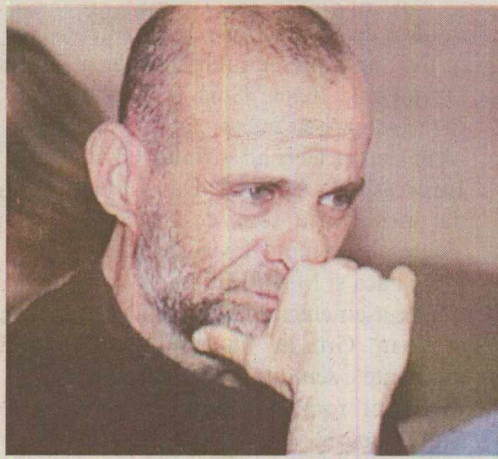
Aeva (20x)

Săptămânal de cultură al Uniunii Scriitorilor din România

Nr. 6 (878), Miercuri, 18 martie 2009, 16 pagini. Preț: 3 lei

Interviu cu
Nora IUGA

Proză de
Radu ALDULESCU

Eseu de
Ileana MĂLĂNCIOIU

GELU NEGREA:

Fenomenologia
meteo
la Caragiale

BOGDAN GHIU:

De ce nu
suportăm,
de fapt,
literatura

MIRCEA GHIȚULESCU:

Burghezul
gentilom
în versiune
valahă

HORIA GÂRBEA:

Nostradamus
la Sibiu și
Orfeu din absidă

PAUL GABRIEL SANDU:

Rezervația
Pușkin

DARTS:

Romica
Puceanu și
regalitatea

Gabriela MELINESCU în mrejele desenului

Ancheta LD

DOUĂMIȘTI versus DOUĂMIISM

5 948489 540011

06

Laureații Concursului de volume în manuscris - 2009

Juriul Concursului de volume în manuscris, organizat de Uniunea Scriitorilor din România în colaborare cu Editura Cartea Românească, alcătuit din **Radu Aldulescu, Dan Cristea, Gabriel Dimisianu** a selectat următoarele volume, pe care le propune spre publicare Editurii Cartea Românească:

Chipurile de Stoian G. Bogdan - poezie
Viața unui șef de departament povestită de fiul său Superman de Șerban Anghene - proză

A selectat, de asemenea, volumele:
Melatonin de **Andra Rotaru** - poezie,
Okii de **Roxana Sicoe-Tirea** - poezie,
Ana-na-na de **Olivia Irina Vereha** - proză, pe care le propune spre publicare Comitetului Director al USR.

Comedia Românească la MNL

Departamentul de Expoziții din MNL (Muzeul Național de Literatură Română) a avut inspirația de a organiza (26 februarie - 26 martie a.c.) expoziția **COMEDIA ROMÂNEASCĂ - MOMENTE ȘI SCHIȚE**. Fascinanta incursiune în teatrul de comedie românesc (de la începuturile lui și pînă azi) are o seamă de iluștri autori, precum: Anton Pann, Costachi Caragiali, Matei Millo, Vasile Alecsandri și I. L. Caragiale, Gheorghe Ciprian, C. Kirilescu, Tudor Mușatescu, Aurel Baranga, Ion Băieșu, Teodor Mazilu și Tudor Popescu. Sunt expuse numeroase manuscrise, piese de mobilier, obiecte de recuzită, costume din arhiva MNL, a TNB și a Teatrului Bulandra, fotografii. Nu lipsesc exemplificările cu momente din reprezentațiile unor piese din dramaturgia noastră, mai ales surprinderea atmosferei din celebrele:

„O scrisoare pierdută“, „O noapte furtunoasă“, „Gaițele“, de care mari actori și-au legat numele cu interpretări de referință. Ele ne amintesc de marii actori ai Teatrului Național din București: Vasiliu Birlic, Radu Beligan, Giugaru ș.a.m.d.

Un moment profesionist și savuros de la inaugurarea expoziției a fost apariția actrițelor Monica Davidescu, Ilinca Goia și Ileana Olteanu, care au interpretat un fragment din spectacolul „**Molto Gran Impression**“, regizat de Dan Tudor, cu un scenariu scris de Romulus Vulpescu, reunind texte din Caragiali, Făca și Matei Millo.

De asemenea, Mihai Ghițulescu și Ioan Groșan au amintit de momentele semnificative din istoria comediei românești, iar Eusebiu Ștefănescu a evocat cu tandrețe întâmplări din teatru. *M.L.I.*

Revista revistelor

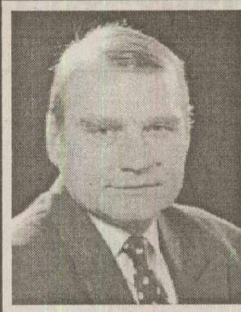
Cranii de moluște, pești atei și istorii expediate la Poșta redacției

CONTEMPORANUL – IDEEA EUROPEANĂ are un grup restrâns de colaboratori, mizînd pe elitism. Obişnuții casei sînt cei agreați fără rezerve de amfitrioni: Nicolae Breban – directorul și Aura Christi – redactor-șef și beneficiază de mult spațiu. Ei sînt realmente valoroși, dar și harnici, căci pot umple paginile puse la dispoziție: Nicolae Balotă, Ion Ianoși, Irina Petraș, Ștefan Borbély. În numărul din februarie 2009 este aniversat însuși creatorul publicației în noua serie – Nicolae Breban, ajuns la 75 de ani și, deci, la a treia tinerețe a cîte un sfert de veac fiecare. În afara autorilor de mai sus și a sărbătoritului, mai semnează o pagină de proză Doina Ruști, autoarea în acest an a unui nou roman, **Lizoanca**, și inspirată, ca de obicei, Paul Aretzu și Răzvan Voncu la cronică de carte. Criticul se referă cu elogii la **Confesiunile unui cafegiu**, volumul inedit de memorii al lui Gheorghe Florescu, vînzător de cafea și delicatose în perioada comunistă. O notă bună pentru **Contemporanul** pe februarie. Între timp, numărul din martie a apărut și îl vom parcurge cu aceeași bucurie.

CONVORBIRI LITERARE nr. 2/2009 continuă ancheta revistei: **Istoria literaturii române postbelice între premise și realizări**. Răspund Cornel Ungureanu și Florin Cîntec. Primul se referă exclusiv la **Istoria critică** a lui Nicolae Manolescu în termenii cu care de pe-acum ne-a obișnuit. Îl ironizează pe istoricul al cărui partid politic s-a vărsat în partidul epigramistului Quintus pentru că vrea voturile absenților din **Istorie**, mai relevanți decît prezenții, după cum afirmă acesta în postfața Istoriei. Și încheie ca la Poșta redacției cu... **deocamdată, nu**. Florin Cîntec are un discurs mai elaborat despre mai multe istorii, dar și el profită de

ocazie să-l acuze pe Manolescu că s-a grăbit cu Istoria pentru a forța intrarea în Academie. Față de alte aserțiuni pertinente din articol, acest proces de intenție lipsit de probațiune nu sună bine. Chiar crede Florin Cîntec – o persoană echilibrată – că N. Manolescu e tipul de autor care are nevoie să forțeze intrarea undeva, fie și în Academie? Florin Cîntec încheie și el cu... **mai așteptăm**. În alte pagini, **Convorbiri literare** se arată aceeași revistă serioasă și diversă. Cassian Maria Spiridon îl evocă pe regretatul Constantin Ciopraga, Ioan Holban scrie despre romanele lui Nichita Danilov, Gellu Dorian își arată entuziasmul față de **Blank**, volumul lui Vlad Moldovan, debut izbutit al anului 2008, Mircea Ghițulescu e rezervat cu teatrul lui Al. Uiuu, Emanuela Ilie e generoasă cu Lician Alecsa, iar M.V. Buciu își extinde exegeza brebaniană la aniversarea maestrului, pe care a risipit-o cu acest prilej festiv în vreo zece publicații. Placheta obișnuită de versuri a revistei îl are ca autor pe Liviu Apetroaie (încă tînăr, născut în 1974). Acesta scrie: *mă privesc șlefuiind cranii de moluște/ în adîncul oceanului sîngeriu// răsfoiesc pagini de memorie/ din solzii unui pește fără zei*. În alt poem: *Rondul nictemeral decurge simplu/ îngîinînd ecoul cascade-lor*. Poetul recunoaște: *începutul meu are o lumină confuză/ într-o vertebră triumphi* și manifestă un lexic cam macabru (sicriu, catafalc, mormînturi). Lipsesc „scheleții“, dar nu complet (vezi vertebră și craniile... moluștelor), pentru că timpul trece *din colț în colț/ din unghi în ipotenuze*. Iar scheletul lui Pitagora s-o răsuci între catete pe oceanul alfa egal cu 90 de grade. *(Hipo)*

IN MEMORIAM

Uniunea Scriitorilor din România și Asociația Scriitorilor din București anunță cu tristețe decesul criticului literar **Mihai UNGHEANU**. Născut la 17 martie 1939 la Slobozia, Mihai Ungheanu a fost licențiat al Facultății de Filologie din București în anul 1963. A lucrat ca redactor și secretar general de redacție la ziarul *Scînteia tineretului*, la revistele *Contemporanul* și *Luceafărul*. În anii 1980 a fost redactor-șef adjunct al revistei *Luceafărul*. Mihai Ungheanu a debutat editorial în 1970. A publicat mai multe volume de studii critice în care a adunat articolele publicate în periodice și un volum dedicat lui Marin Preda în 1973, cînd scriitorul era încă în viață. După 1989, Mihai Ungheanu a fost parlamentar și a îndeplinit diferite funcții în cadrul Ministerului Culturii. Disparația prematură a lui Mihai Ungheanu reprezintă, pentru cei care l-au apreciat, o dureroasă pierdere.

Luceafărul

Revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Editor: Asociația
LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Director: DAN CRISTEA
Responsabil de redacție: GELU NEGREA

Redacția:
HORIA GÂRBEA
BOGDAN GHIU
SORIN LAVRIC
IOLANDA MALAMEN
STELIAN TĂBĂRAȘ

Colegiu editorial:
RADU F. ALEXANDRU, GABRIEL CHIFU,
LIVIU CIOCĂRLIE, TRAIAN T. COȘOVEI,
MIHAI ȘORA, CORNEL UNGUREANU

Art director: GELU IORDACHE

Coordonator pre-press: IOANA BACALU
Administrație, difuzare: EUGEN CRIȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ
este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1
Tel./Fax: (021)-212.79.94 ; Tel: (021)-312.96.93

e-mail: luceafaruldeminieata@gmail.com

www.revistaluceafarul.ro

Banca Română de Dezvoltare -
Sucursala Victoria, București
Cont Lei: R029BRDE445SV36784884450
Cont Euro: R025BRDE445SV36784964450

ISSN 2065-7536

Autorii care doresc să fie recenzați în paginile LUCEAFĂRULUI DE DIMINEAȚĂ sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice.

Reguli generale de corespondență cu redacția:

Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază.
Textele trimise către rubrica Poșta redacției vor purta pe plic mențiunea respectivă.

DIFUZARE

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ poate fi cumpărată de la chioscurile RODIPET din București și din țară. În București mai poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii. De asemenea, se pot face abonamente prin Poșta Română; număr de catalog: 19379

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

Calendar

18.03.1917
Mircea I. Ionescu-
Quintus
18.03.1921
Valeriu Anania
18.03.1926
Romul Munteanu
18.03.1936
Paul Sân-Petru
19.03.1945
Viorel Grecu
19.03.1951
Carolina Ilica
20.03.1929
Gina Argintescu-
Amza
21.03.1957

Florica Bud
22.03.1938
Anaïs Nersesian
22.03.1954
Gabriel Chifu
22.03.1950
Nicolae Stelea
23.03.1920
Radu Lupan
23.03.1928
Déac Tamas
23.03.1943
Valentin Ciucă
24.03.1925
Dinu Ianculescu
24.03.1927
George Damian

Fenomenologia meteo la Caragiale

GELU NEGREA

Există în volumul **Momente**, din 1901, două schițe – **Căldură mare** și **Petițiune** – scrise cam în aceeași perioadă, care n-au fost foarte frecvent alăturate, deși au numeroase puncte comune. Acțiunea ambelor este, din perspectivă epică, la fel de sărăcuță, limitată, practic, la un lung dialog și se bazează pe confuzia creată de o falsă certitudine. Și Domnul din **Căldură mare**, și Nae Ionescu din **Petițiune** descind dintr-o geografie indefinită, în toposuri necunoscute, străine. Amândoi rătăcesc, de fapt, în câte un labirint: primul, al unei inextricabile nomenclaturi stradale, secundul, în acela al încrengăturii sectoriale din sistemul administrației publice centrale. Niciunul nu este așteptat, motiv pentru care accesul dinspre exterior către spațiul interiorității vizate se consumă după logica asediului: pentru o vreme, biroul Regiei Monopolurilor Statului și domiciliul amicului căutat pe strada Sapienții nr. 11 bis rămân citadele impenetrabile, tăcute, ostile, ambii vizitatori fiind siliți repetat să-și afirme în chip zgomotos și chiar agresiv intenția de a intra. Nici Domnul, nici Nae Ionescu nu sunt implicați la modul personal în acțiunile și demersurile întreprinse. Ei nu sunt purtători ai propriilor mesaje, ci intermediari sau substituiți conjuncturali, de gradul II, ai altor substituiți („amicul cu afacerea știută”, respectiv, Ghiță Vasilescu – alt amic), ambii posori, la rândul-le, de mătuși, abia ele cu probleme veritabile. De natură cadastrală, pare-se, rubedenia unuia și de asistență socială a celuilalt. (Multe personaje ale lui Caragiale funcționează la nivel social indirect, prin delegare de competențe existențiale; viața lor e în altă parte...). Dialogurile dintre parteneri sunt la fel de dezlănate, de vagi, de aberante... și lista apropiierilor posibile dintre cele două momente ar putea continua.

Despre rolul toridului în **Căldură mare** s-a scris o întreagă literatură; **Petițiune**, în schimb, n-a generat aceleași orgii interpretative. Să se întâmple așa pentru că în prima căldură este mult mai mare decât în secunda? Să vedem...

Sugestia caniculei este aici destul de precară, ea reducându-se la două enunțuri explicite („Termometrul spune la umbră 33° Celsius... Subt arșița soarelui, se oprește o birje, pe strada Pacienții, la numărul 11 bis, către orele trei după-amiază”) și alte două aluzive („Un domn se dă jos din trăsură și cu pas molesit s-apropie de ușa marchizei...”; respectiv: „[Un sergent de stradă] S-a descălțat de cizme, să-și mai răcorească picioarele”).

ta-i tot! Sau chiar mai puțin, fiindcă nu scrie nicăieri ca moleșeala din pasul Domnului este generată de căldura de-afară, fie ea mare, mică sau medie; e o simplă presupunere. Sau, cel mult, un exercițiu deductiv la capătul căruia, însă, se conturează o probabilitate, nicidecum un adevăr indubitabil. De unde știm noi că Domnul n-are pasul molesit de alcool, de exemplu? Sau de oboseala unui drum lung ori a unei ocupațiuni recente care îl epuizase fizic? Și mai e un detaliu deosebit de interesant: pe parcursul dialogului, cei doi protagoniști din **Căldură mare** nu se sinchiesc absolut deloc de temperatura de-afară, nici Domnul, nici Feciorul nu fac vreun gest sau vreo remarcă din care s-ar putea deduce faptul că sunt deranjați ori că percep, măcar, într-un fel sau altul, canicula. Destul de ciudat lucru, trebuie să fiți de acord...

Să comparăm această firavă recoltă de referințe textuale cu situația din **Petițiune** privită, firește, din același unghi. Statistic, cel puțin, diferența este copleșitoare. Citez: „E toiul verii, când serviciile publice încep la 7 dimineața și sfârșesc la 2 d.am. Toată noaptea a bântuit căldură apăsătoare și acuma, pe un cer senin, a răsărit soarele amenințând cu groaznică dogoare. Ce are să fie peste zi?” Nu știm cu precizie ce va fi peste zi, dar în dimineața cu pricina e prăpăd. La „7 ceasuri fără 10 minute”, funcționarul aflat la birou în așteptarea orei de deschidere, deja „se șterge de sudoare”. În „oblonul lăsat” al ghișeului se aud primele ciocănituri. Omul „se uită la ceasul său, regulat adineaori după cel oficial: 7 fără 5 minute. Dă din umeri, se șterge iarăși...”. După o scurtă pauză, „ciocăniturile (...) încep cu mai multă tărie și insistență. Impiegatul dinăuntru se uită iar la ceas: 7 fără 2 minute. Dă din umeri, se șterge de sudoare și-și urmează gândurile intime...” În fine, ora deschiderii sosește și, după incidentul cu „geamul mobil, care pică peste gâtul domnului ca tăișul unei ghilotine”, solicitantul este pofțit în birou. „E asudat și prăfuit; mișcărilor i sunt nesigure ca și articularea vorbelor”. Odată așezat la birou, domnul Nae Ionescu cere primul pahar cu apă pe care „il soarbe întreg pe nerăsuflăte”, apoi, imediat, pe al doilea. Ia de pe masă batista impiegatului, se șterge la

gură, dar și „pe frunte”, mai cere un pahar cu apă pentru că „E cald al dracului!”, îl primește și pe acesta înghițindu-l, așijderca, „pe nerăsuflăte”, apoi încă unul, și încă unul...

Chiar și fără sublinierile mele, este evident că în **Petițiune**, senzația de torid, de torpoare este mult mai accentuată decât în **Căldură mare**, ea fiind – nota bene! – resimțită ca atare în mod explicit și de personajele schiței. Astfel stând lucrurile, mă întreb (retoric și nu tocmai): de ce, oare, între intensitatea caniculei depistabilă în cele două texte și volumul de speculații literare aferente se instituie un raport de inversă proporționalitate? (...)

Sub semnul toridului se consumă și cumplita noapte din **Grand Hotel „Victoria Română”**: „...Numărul 9 – odaia mea... E o căldură înăbușitoare înuntru...”, notează de la început autorul și această senzație de exces învăluie ca un clopot încins întreaga desfășurare de întâmplări ulterioare. Sfârșitul nopții infernale reprezintă eliberarea din imperiul arșiței, ieșirea de sub teroarea calorică: „În câteva minute sunt afară la câmp. Ce dimineață! ce răcoare!...”. În **Ultima oră!...**, la Sinaia ne întâmpină o „vreme splendidă, deși prea călduroasă...”; „o zi de

arșiță” precede seara destinată spectacolului animalier organizată de bărbatul din **Un artist**; abia intrat în berărie, amicul X... din schița cu același titlu exclamă: „Uh! (...) grozavă căldură azi!...”, iar naratorul confirmă: „Grozavă!”, în **Situațiunea** întâlnim un dialog aproape identic: „Teribilă căldură a fost astăzi! zice Nae, ștergându-se de sudoare. – Teribilă! Răspunz eu” (naratorul, adică). Au dreptate amândoi. O confirmă și autorul: „a fost o zi îngrozitor de fierbinte”; cucoana Lucșița din **La Moși...** se vaită deznădăjduită: „Uff!... Teribilă căldură! mor!”, deși în **Băbico...** acțiunea se petrece la vreme de noapte, când temperatura mai scade, orșicât, domnul aflat în vagon cu stăpâna patruședului canin se plânge: „...Aici e prea cald”; „la sfârșitul lui mai”, în Iași cuprinși de febra alegerilor generale din **Monopol...** se înregistreză o temperatură-record: „...Peste 43 de grade; aproape să se coaguleze albumina!”, flăcăul din **Ion...** poposește la han „pe un zăduf de nămieț”; în **Una-alta**, „căldura de care este năbușită Capitala” atinge intensități „tropicale”; **[Calendar]** menționează în iulie pe Dâmbovița depășirea recordului ieșean de temperatură estivală: „Căldura crește: 45 de grade. Primăria ia măsuri ca stropitorii stradelor să administreze trecătorilor asudați câte o dușă rece”; în **Dascăl prost**, naratorul avertizează: „Azi o să fie o căldură... mai teribilă ca ieri... S-a pus pe călduri... O să ne topim vara asta...”; prin **Meteorologie** băntuie seceta: firesc, de îndată ce „de două luni n-a dat o picătură de apă”; **O plimbare la Căldărușani** se întâmplă în condiții de „multă zăbuseală, o dogoreală de soare îngrozitoare”; nici în Europa lucrurile nu stau mai bine, după cum ne asigură un personaj din **Scrisorile unui egoist**: „E prea cald la Paris”; „splendidă și generoasă zi de vară” din **Gazometru** stârnește cuvenitele lamentări, dar și aprecieri superlative: „Uf! Ce zăduf! (...) – Teribil! (...) – Zăduf regal, domnule!”, motivul pentru care Mitică se decide să plece „la băi... în Europa” îl reprezintă „căldurile tropicale” de acasă; călătoria spre Pesta din **Lună de miere** începe „pe-nserate”, dar „după o zi foarte călduroasă”, ale cărei urmări persistă: „E foarte cald în vagon...”; poemul în proză **Orgie antică** oferă varianta parodică a toridului: „E cald. Cuptor: E Ilie Pălălie”. La această temperatură poetul „se șterge de sudoare” prozaic,

simțindu-și lira „cam lăbărțată de căldură”; în fine, dar nu în ultimul rând, **Dă-dămult... mai dă-dămult** este și ca scaldată în arșiță: „...Cald. Căldură mare. Cuptor: Zăbuseală, nădușeală, torpeală, topeală”. Și încă o dată, mici variațiuni pe-acceași temă: „...Cald. Căldură. Cuptor: Zăbuseală. Nădușeală. Piroteală. Torpeală. Topeală. Tâmpală”.

Lumea lui Caragiale este, după cum se vede, scaldată în valuri de temperaturi excesive. Eroii săi sunt victimele caniculei care funcționează ca agent de presiune fizică și psihică. Clima caragialiană nu este, ca să spun așa, realistă, nu se înscrie în parametrii normalității, ai fenomenologiei naturale. Pare că și-a ieșit, shakespearian, din țâțâni. Este o prezență, o realitate în sine, care se inter-pune între subiectul literar și adevărata realitate ale cărei forme sunt dizolvate, frânte, tulburate, corupte, modificate. Acțiunea sa generează o subiectivizare tensionată a percepției contingentului. Poate că lumea lui Caragiale nu este atât de ciudată cum pare; ciudată este imaginea ei – dilatată, mișcată și distorsionată de căldura prea mare. În zilele fierbinți ale verii nu mai vedem foarte clar, conturul obiectelor devine volatil, se înceteșează și intră într-o dinamică proprie, fantomatică, nenaturală. Atmosfera de fantasticitate insidioasă despre care vorbește Eugen Simion nu este o invenție, nici o exagerare. Doar exemplul ales nu este cel mai bun: **Căldură mare** nu conține indicii că revărsarea calorică ar produce efectele care i se pun în seamă. Absurdul ca rezultată a temperaturii ridicate (nici măcar a celei mai ridicate din proza lui Caragiale!) nu reprezintă deloc ideea cea mai inteligentă emisă de critica românească!

Dar nu numai căldura, ci întreaga fenomenologie meteo în care evoluează personajele lui Nenea Iancu se definește prin intensitate și persistență împinse până către limita insuportabilă a terorii. În **La hanul lui Mânjoală**, un „vifor mare” crește treptat, preschimbându-se în „prăpăd”; finalul crâncen din **În vreme de război** se derulează pe fondul „viforului care urlă în noaptea grozavă”; în **O cronică de Crăciun**, „ploaie, ninge, îngheață, se topește; vifor orb”; tabloul care încheie schița este situat în cadente poematice-bacoviene: „Ș-afară-i grozav... /și ploaie și ninge, /și pică și-ngheață... /o zloată cumplită... /un vifor nebun... /o vreme, prăpăd!...”; **O blană rară** se deschide, asemenea, cu un pastel hibernal în gamă înfricoșătoare: „E ger și ceață... ceață-ngheață... o vreme să nu scoți cîine afară. Lumina fanarelor, roșie, e îmbrobodită într-o stranie aureolă irizată” etc. Totul transpiră violență și excesivitate, ca într-un apocaliptic sfârșit de lume.

Deconcertantă este și modificarea celeră a regimului meteorologic la intervale extrem de scurte. După zile cu „peste 43 de grade; aproape că se coagulează albumina”, peste Iași sfârșitul de mai se abate o ploaie diluviană „un potop... să crezi că s-au rupt bătările firmamentului”: „De cu noapte a-nceput a turna, și toarnă... Piețele, ogrăzile, locurile virane sunt mări și lacuri; ulițele fluviuri și niagare... Căii înoată; birjile plutesc; tramvaiele par niște vapoare de curse intraurbane, ca la Hamburg” (**Monopol**). La fel, în **Lache și Mache**, pe parcursul a numai douăzeci și patru de ore, timpul (în sens meteorologic) oscilează amețitor: „În acea zi, vremea s-a stricat, cerul s-a tulburat, și cu trănete înfricoșate a căzut ploaie și piatră cât oul de găscă asupra Bucureștilor, după care s-a arătat pe cer și o cometă cu coada zbârlită...”, respectiv: „...Cerul se însenină peste tot, trăsnetele și grindina se depărtară, iar steaua cu coadă pieri de pe cer...”.

Rarori, atunci când este consemnată, meteorologia caragialiană se dovedește calmă, senină, echilibrată, coerentă. Dimpotrivă: fenomenele sunt divergente sau se consumă la parametri cantitativi și de intensitate superlativi, aproape nepământești în teribila descătușare a elementelor. Nu aflăm aici nimic din fizionomia temperat-continentală a climei românești așa cum o desenează tradițional manualul de geografie. Aspectul său este mai degrabă artificial, livresc, făcut să intrige, să șocheze și, parcă, să confirme spusele lui Călinescu despre climatologia romantică: „...E caracterizată prin furtuni, ploaie, ceață, secetă, catastrofe (...) sau regim torid”.

(Fragment adaptat din volumul în pregătire **Marea manipulare: Caragiale și dublul său**)

Cred că mult lăudata infuzie de sociologie din romanele lui Dan Lungu este exact punctul lor slab. Dovadă **Sunt o babă comunistă**, Polirom, 2007, excelent documentar al trecerii de la comunism la postcomunism, dar prea puțin roman. Din nou se ridică întrebarea: ce mai este romanul actual? Nu știu cine ar risca un răspuns cu pretenții de definiție. Eu nu. Dar putem aproxima condiția actuală a acestei specii indicând ce nu este roman. De exemplu, o formulă inovatoare poate compensa deficiențele de construcție. Pulverizarea personajelor poate fi făcută cu scopul de a intensifica viziunea ș.a.m.d.

Ce vrea prolificul Dan Lungu în această carte este să reconstituie atmosfera unei epoci practicând studiul mentalităților. Focosul literar este asigurat de viziunea parodică, caricaturală pe alocuri. În centru, ca personaj-narator, stă – coloană dorică – țărâna fugită din sat de copilă și ajunsă muncitoare cu carnet de partid la un atelier de confecții metalice. Luată separat, multe capitole sunt captivante prin pitorescul lor. De exemplu, reconstituirea copilăriei sâtești cu pregătirea tezicului pentru tipărit pereții, prin călcături și frământarea turtelor din bălegar cu paie.

O babă neautentică

FELIX NICOLAU

Corectă este și înregistrarea mentalității țopârlanilor care vor să uite cât mai repede de unde au plecat. Exagerările bufone nu sunt întotdeauna fericite. Dacă izbucnirea: „Vreau la oraaș!” este motivată situațional, vizita ginerelui canadian în târgul moldovenesc este redată cu umorul naiv al lui Voltaire: „în orașul nostru, un negru e mai exotic decât un extraterestru”.

Problemele legate de umor sunt și mai vizibile în capitolele împănate cu bancuri (răsuflete) despre cuplul Ceaușescu. Cei care am supraviețuit perioadei știm bancuri mai bune. Cei mai tineri preferă alt gen „bancar”. Același veșnic impas al literaturii române contemporane: cui se adresează ea de fapt? De aici derivă următoarea întrebare: mai este scriitorul un om actual? Poantele și șotiile de atelier ale lui nea Mitu par niște confecții metalice. Și, colac peste

pupăză, mai vine și concluzia autoîncurajatoare: „mare figură nea Mitu!”. Mă încercă o ușoară panică utilitaristă, ca după lectura manifestului urmanovian.

Dar marea gafă a romanului este limbajul și aprecierile ideologice deosebit de acurate ale „babei comuniste”. După ce se încăpățânează să voteze cu „foștii”, rezistând presiunii la care o supun neamurile, nostalgica își face procese de conștiință: „ea nu s-a gândit că era un partid criminal. Carnetul de partid l-a ascuns în spatele icoanei”. Iată și o eschivă utopică demnă de un cad(av)ru didactic de la fosta Academie Ștefan Gheorghiu: „eu vreau un comunism fără comuniști”, adică fără politrucci și habotnici. Desigur, e modul normal de exprimare/raționare a muncitoarelor din atelierele patriei. O, da! Să mai zică cineva că educația marxist-leninistă nu le-a ridicat nivelul proletarilor!

Cristian Teodorescu îl vede pe prozator ca pe „un Creangă școlit la Sociologie”. Parafrazându-l, eu aș zice că îl văd ca pe un Dimitrie Gusti școlit la Socola. Ceea ce nu e de rău. Încă mai cred că viitoarele sale cărți au șansa să fie mai bine încheiate, mai autentice și mai dezinvolve. Oricum, **Sunt o babă comunistă** rămâne un document de epocă.

Subminarea lirismului

rică a erorii” sau, și mai frumos spus, „în spatele poemului, poetul/ umezind trotuarul cu boabe de rouă obosită/ înlăuntru, cuvinte nepovestite”), merit, cu intenție, să creeze și să întrețină o atmosferă de confuzie și de nonsens, de unde, surprinzător, nu puține versuri scapă cu trupul intact, etalându-și pe de-a-ntregul sugestivitatea. Iată câteva dintre exprimările lirice ale autorului absolut convingătoare: „răsăritul croșetat pe marginea dimineții”, „în casa poemului meu/ nomade întâmplări răscolesc cuvântul”, „orgoliul mirose a carne,/ trădarea miroase a prieteni”, „deslușesc o muzică în pântecul sferic al copilăriei”, „ochii miros a răsărit”, „imi desenez dimineața/ pe fumul din pușca vânătorului”.

Putem merge mai departe și să analizăm mai îndecaproape „metoda” autorului. Să luăm, de pildă, poemul **femeile**, p. 59. Poemul debutează cu un vers sentențios (o definiție), nu numai plauzibil, dar dovedind și „lucrul” la metaforă, deloc spontană: „fumul e un negoț al hornului cu pădurea”. Al doilea vers, care juxtapune o altă realitate, fără nicio legătură cu prima, apare ca un aforism, aflat pe muchia banalității declamative: „femeile au revelația sfințeniei”. Versurile 3-7 („au brevetat o nouă metodă/ de a produce uragane în chiuveta bucătăriei/ ofertă zilei vorbește despre generozitatea calculatorului/ de a ascunde hormonii noii sală amante/ în buzunarul unui pictor de nuduri”) introduc tam-nesam absurdul evenimential, într-un univers anti-poetic, de tehnologie și cultură modernă (sau postmodernă). Pe de altă parte, din registrul solemn trecem în cel domestic (bucătăria), locul desemnat femeilor de atotputernica prejudecată machistă. Aceeași cultură reduce femeia la hormoni și sex. Așadar, o întoarcere pe dos, o caricatură a afirmației din versul doi. În același timp, observăm că toate obiectele, la Vidican, sunt agenți, capabili de acțiune. Aici se află prima sursă a nonsensului său, care funcționează precum o antiteză. Versurile 8-9 („femeile înșiră revelația sub formă de mărgelă/ pe firul de fum”) leagă „revelația sfințeniei” de imagini consacrate ale feminității sărbătorești, dar și de obiectele poetice (fum, horn, pădure) amintite în primul vers. Ideea de feminitate e reabilitată, repusă în drepturile valorice. Ultimul rând al poemului („înlăuntru lumânării arde pudic înțelepciunea”), ilogic, dar evocativ, pune conceptul într-un context concret, sensibil, conferindu-i și atribute umane ce țin de pudoare. Versul respectiv, fără legătură aparentă cu restul, cade neașteptat, precum o morală sugestivă, potrivit căreia ar fi nevoie într-adevăr de înțelepciune și de o anume relație cu sacralul ca să ajungi la constatarea că „femeile au revelația sfințeniei”.

Nu toate poemele din volum, trebuie spus, au consistența acestuia, pe baza căruia putem trage totuși câteva concluzii asupra poeziei practicate de Gh. Vidican. Poetul e astfel un remarcabil autor liric pe spații mici, emițător abundent de distihuri, de poeme într-un vers, de compoziții comprimate, asemănătoare haiku-ului. Respirația sa „normală” pare că se consumă în acest fel, căci nucleul liric, care apelează adeseori la elemente de discurs poetic tradițional (clepsidră, dantele, lună, statui, cumpăna fântânii, susurul izvorului), e azvârlit apoi într-un context de realități fracturate sau anti-poetice, guvernate de absurd (bursa de valori imobiliare, broker, marketing stradal, calculator sau computer). Solemnizai conceptelor, înșurubate în sintagme ce pot aminti titluri de tratate cu ifos filozofic („fascinația memoriei”, „un exercițiu despre libertate”, „liniștea lucidității”, „suferința discursului”, „fascinația iluziei”, o „axiomă despre frumusețe”), împrumută poemului, aproape indiferent de conținut, un aer de vagă meditație și cădere pe gânduri. Sentimentul față de acest text poate fi comparat cu acela dinaintea unui desen, început caligrafic și continuat, din motive obscure, prin tușe dezordonate, de aparența măzgăliturii. Mai simplu spus, poetul își pervertește, își înstrăinează „elanul” liric. De ce procedează astfel? Din teamă față de platitudini ori din neputință de a susține o partitură deja consacrată? Din mefiență față de relevanța discursului eminent liric? Dintr-o pornire de repudiare programatică a eului confesiv și a mitologiei orifice a Poetului scris cu majusculă? Din dorința de a fi postmodern, adică ludic, parodist, zeflemitor? Un răspuns schițat la aceste întrebări ar putea fi de găsit în versurile din **detaliul poemului**: „mi-am decapitat mărturisirile de/ diletant/ într-o scorbură ce nu cerea chirie vișinelor/ niciun cronicar nu a scăpat/ informația despre acest monstruos măcel/ foamea și frigul mi-au criticat imaginația;/ ai fi putut să le jertfești pe un altar al diletanților:// ar fi fost un ospăț,/ învingătorii ar fi purtat torțe,/ învinșii ar fi devorat detaliul/ poemului”.

Numai că Vidican ar trebui să aibă în vedere că de la aspirația, de salutat, de a depăși stadiul de „diletant” se poate ajunge foarte ușor la postura de simplu „fabricant” de poeme. Chiar și volumul de față, interesant, dar și repetitiv, ar putea constitui un avertisment de pericol. Un ultim cuvânt: postfața la volum - **Mansarda poetului** (sau despre „cel mai mare poet de pe strada sa...” - m-a făcut să cred, de multe ori, că eu și autorul postfetei nu citim, poate, același poet.

De la București la Dublin, via Bacău

ILEANA MĂLĂNCIOIU

La una dintre ultimele emisiuni din serialul lui Eugen Negrici „Restanțele criticii literare”, care a fost axată pe tema traducerilor, au participat trei colegi ai noștri aflați pe lista de favoare a ICR, proaspăt întorși de la întâlnirile cu cititorii organizate prin 50 de orașe ale Franței. Unul dintre combatanți a preluat teza lui Dumitru Țepeneag, potrivit căreia afirmarea nu poate avea loc prin manifestări individuale, ci dacă faci parte dintr-o falangă. Așa o fi. Dar, din păcate, ce face o comisie de la noi cu falanga pe care vrea ea să o împingă dintr-o țară în alta e lucru manual. Poate că vorbește în mine invidia, fiindcă, din câte am aflat, am figurat și eu printre cei propuși pentru turismul cultural intensiv făcut cu acea ocazie, dar am picat. Faptul că un așa-zis specialist în cucerirea Parisului - pe care nu l-a convins totuși prin cărțile sale, deși ar fi avut suficientă vreme s-o facă - poate să tragă liniștit o linie peste numele meu ori al altui scriitor mult mai talentat decât el m-a întristat. Dar, cum nu întotdeauna o pasăre călătoare care e gata oricând să-și ia zborul, m-am consolată, spunându-mi că ar fi fost o eroare zadarnică. Fiindcă eu cred că traducerea de serviciu (contra servicii) a unei cărți te poate propulsa înaintea altora, dar nu îți poate da și valoare. Ca să nu mai vorbim și de faptul că atunci când vrea cineva să-ți publice o carte o face și fără să ajungi în pas alergător pînă la el.

Din puțina mea experiență, pot spune că traducerile de care m-am bucurat nu au depins de călătoriile peste hotare, ci mai curînd de noroc sau de întâmplare. Cu cîțiva ani în urmă, m-am aflat și eu printre poeții invitați să citească la „Maison de la poésie”, cu ocazia lansării unui număr de revistă consacrat României. Lectura de acolo, la care auditoriul era format în bună parte din români stabiliți la Paris, nu a produs nici o schimbare în receptarea poeziei mele în Franța și probabil că nici în a altor colegi invitați cu aceeași ocazie. În schimb, după ce mi-am citit cele 5 poeme publicate în versiunea franceză a Sandei Stolojan, am fost abordată de o asistentă universitară venită de la Dublin, care mi-a spus că poeta Eiléan Ní Chuilleanáin îmi traduce o carte și nu știe unde să-mi trimită contractul pentru a-l semna. I-am dat adresa, dar eram convinsă că nu trebuie să-mi fac iluzii, fiindcă era prea frumos ca să fie adevărat.

În scurtă vreme am primit contractul și o scrisoare de la Eiléan, al cărei nume îl cunoașteam, pentru că figura printre cei zece poeți din antologia lui Jonh Fairleigh, realizată în 1995, în cadrul unui schimb cultural dintre Irlanda și România. Din prezentarea pe care i-a făcut-o cu acea ocazie Mihaela Anghelescu-Irimia, aflasem că tatăl acesteia a luptat în războiul anglo-irlandez, iar mama ei era nepoata unuia dintre semnatarii „Declarației de Paști” din 1916 pentru constituirea Republicii Irlanda. Încercare politică eșuată, soldată cu împușcarea celor implicați. Spun aceste lucruri pentru că biografia sa explică într-un fel opțiunea acestei poete și intelectuale de excepție pentru versurile mele din „Urcarea muntelui”, care au un pronunțat caracter social-politic. Faptul că sora ei - care cânta într-o orchestră din Londra - a murit în floarea tinereții, la fel ca sora mea, a determinat interesul său deosebit și pentru poemele axate pe limită și supraviețuire din „Sora mea de dincolo” și din alte cărți ale mele.

Cum a ajuns Eiléan Ní Chuilleanáin la poezia mea? Nu prin vizita făcută în țara sa cu ocazia lansării antologiei din 1995, deși atunci cele zece poeme ale mele au apărut în versiunea engleză a lui Michael Longly, care e unul dintre cei mai iubiți poeți din Irlanda. Oricît ar părea de ciudat, acest lucru s-a datorat în bună parte unei călătorii făcute la Bacău, cu ocazia decernării Premiilor „Bacovia” de anul 2002, cînd am fost invitată de distinsa traducătoare Elena Bulai, directoarea Casei Enescu

de la Tescani, să fac un recital și acolo. Avantajată de acel spațiu prielnic artei, am fost ascultată cu emoție și înclin să cred că doamna Bulai a apropiat-o de poezia mea pe nepoata sa, Raluca Rădulescu, care avea un contract la Trinity College, unde ținea un curs de literatură medievală. Aceasta a luat cu ea antologia „Linia vieții”, apărută la „Polîrom”, și a făcut traducerea brută a unor poeme. După ce le-a citit, Eiléan, care era șefa ei de catedră, și-a exprimat dorința de a lucra pe ele pentru versiunea engleză, inclusă într-un proiect de la „Münster Literature House” din orașul Kork, declarat capitală a culturii europene pentru anul 2005. Proiectul consta în apariția unei colecții de poezie din toate țările europene, cuprindea 30 de titluri și era finanțat de CE (În treacăt fie zis, cînd Sibiul a devenit capitală culturală europeană, nu s-au făcut proiecte de această anvergură, ci s-a cheltuit o grămadă de bani pe lucruri mai mult sau mai puțin reușite, dar trecătoare).

Dat fiind că antologia mea apărută la Kork sub titlul „After the raising of Lazarus” (După învierea lui Lazăr) a avut cronici foarte bune, atît în Irlanda cît și în Anglia, unele poeme din ea au fost reluate în reviste literare apărute sub egida Poetry Ireland și chiar în ziare. Cîteva au fost traduse și în galaic și publicate într-o revistă editată de Eiléan împreună cu soțul său, poetul Macdara Woods, și cu alți doi colegi ai lor. Ca urmare, am fost invitată de mai multe ori în Irlanda pentru lecturi. Prima oară am făcut o seară literară la Dublin și una la Sligo, care mi-a prilejuit o lungă călătorie spre nord, unde am vizitat-o pe poeta Leland Bardwell. O doamnă venerabilă, de 84 de ani, mamă a cinci copii licențiați, răspîndiți prin mai multe capitale europene, și totodată o boemă incurabilă, care locuia într-o așezare izolată din zona fiordurilor, într-o casă încălzită cu turbă, situată pe malul oceanului, la o distanță de cîteva sute de metri de celelalte. Am întrebat-o dacă nu-i e urît singură acolo și mi-a spus că s-a trezit odată, la miezul nopții, cu un bărbat care se uita prin fereastră la ea, dar nu s-a impăciat. Văzînd-o, ai fi zis că e liniștea (ori dezordinea) întrupată, căreia nu-i mai pasă de nimeni și de nimic, dar la recitalul susținut împreună cu Eiléan în Sligo s-a prezentat într-o ținută impecabilă și a avut o intervenție despre versiunea engleză a poeziei mele aplaudată îndelung de întreaga asistență formată din intelectualii urbei.

Deși am beneficiat de toate avantajele invitației oficiale a lui Joseph Woods, de la Poetry Ireland, o bună parte din timpul petrecut la Dublin am locuit în vila lui Eiléan și a lui Macdara, care mi-au dat șansa de a le cunoaște țara altfel decât dintr-un hotel. Totodată, am avut bucuria să constat că Eiléan, fiind avantajată de faptul că vorbea în mod curent italiană și franceză, a reușit să învețe destul de repede limba română și e foarte interesată de poezia care se scrie la noi. La întoarcerea în țară, i-am spus acest lucru unui coleg cu o funcție importantă la ICR, iar el m-a întrebat: „Are o editură? Dacă nu are nu ne interesează”. Am răspuns: Nu are. Dar are un nume care contează în țara ei și cred că asta înseamnă mai mult. Din păcate, nu se dorea un poet de renume, capabil să impună în țara sa un alt poet care îi spune efectiv ceva, ci o editură unde să poată publica „falanga” împinsă cu orice preț peste hotare.

În anul următor - cînd am fost invitată la un recital de poezie cu participare europeană, susținut într-o catedrală din Dublin - am plecat pentru două zile la Kork, care e un oraș superb, cu o tradiție culturală comparabilă cu a capitalei.

Mergînd mai întîi spre nord, către Sligo, apoi spre sud, către Kork, cu mașina condusă de Eiléan, ca să ne oprim oriunde e ceva de vizitat, am putut să constat că pe acea insulă, numită cîndva a

Fericitilor sau a Sfinților, în vremea ocupației au existat foarte multe închisori, care între timp au fost transformate în spitale ori în muzee de artă. Asta m-a făcut să înțeleg de ce autobuzele etajate, care străbat Irlanda în lung și în lat, sînt de toate culorile, în afară de roșu - englez.

De-a lungul ambelor călătorii am fost urmărită de umbra lui Leopold Bloom. Fie că treceam pe acolo pe unde a cumpărat săpunul pe care l-a purtat în buzunar pe tot parcursul nesfîrșitelor sale peregrinări din ziua de 16 iunie 1904, cînd s-a desfășurat întreaga acțiune din romanul „Ulise”. Fie că vedeam niște lebede plutind pe un canal și îmi aminteam cum spunea el: N-am mîncat niciodată carne de lebedă. Oare, ce gust o avea carnea de lebedă?! Fără să vreau, mă gîndeam că lumea lui Joyce este însăși lumea lui Dumnezeu, recreată la nesfîrșit după legi (și fărădelegi) omenești, și că orice ai face (ori ai afirma) riști să dai peste ceva din ea. Între altele, mă obseda faptul că, la înmormîntarea cu care își începe ziua, domnul Bloom - cum îi spuneau îndeobște ceilalți, pentru a marca faptul că nu e de-al lor - constata că morții ar trebui să fie îngropați în picioare, ca să ocupe cît mai puțin loc. Pentru că poemul meu „Îngropați în picioare”, scris înainte de a fi citit romanul, a fost devansat de această cugetare a sa. Faptul că eu priveam lucrurile din unghiul de vedere opus, că nu vorbeam de îngroparea morților, ci de a celor vii, în groapa asta care se adîncește pe zi ce trece și din cînd în cînd cade pămîntul pe cineva, aproape că nu mai conta. Ca să scap de obsesia asta, mă gîndeam că au mai pățit-o și alții. „Lumea în două zile” a lui George Bălăiță are și ea ceva din lumea într-o singură zi a lui Joyce. Chiar dacă personajul său (un tînăr înzestrat, eșuat printr-o întâmplare nefericită într-un tîrg îndepărtat, unde lucrează la primărie și se ocupă cu înregistrarea deceselor) îi atrage prin farmecul lui pe toți oamenii mai importanți ai locului, situîndu-se astfel la antipodul celui „Ulise” de parodie care rătăcește prin Dublin și e întîmpinat oriunde ajunge cu o inexplicabilă antipatie. După cum se definește el însuși, în glumă, Antipa este un funcționar al neantului, iar pariurile sale pe moartea unor oameni, făcute cu prietenii, la un pahar, nu au nimic comun cu cele obișnuite, făcute la cursele de cai, de agentul de publicitate Leopold Bloom. Cele două existențe ale sale, situate la poli opuși, ne plasează în orizontul misterului și duc la o tensiune de natură să prevestească sfîrșitul tragic, pe care n-o întîlnim la Joyce. Fiindcă pe el nu l-a preocupat ratarea țintei umane, ci lumea așa cum este. Moly, soția adulteră a lui Leopold Bloom, cu al cărei monolog de un cinism rău întîlnit se încheie romanul, nu e doar acceptată, ci iubită cu patimă de cel ce se întoarce acasă după ce a rătăcit prin lume la nesfîrșit. Pentru că ea este Eva. Adică Viața.

În ultima călătorie, am reușit să vizitez și turnul lui Joyce, care fusese închis pînă nu demult pentru reparații. Înainte de a intra în el, am constatat că nu e așa de înalt cum mi l-am imaginat. După ce am zăbovit o vreme în fața puținelor obiecte rămase de la celebrul scriitor care a locuit acolo cînd era tînăr și a bibliotecii cu exemplare din nenumăratele ediții ale cărților sale, am urcat scara îngustă de piatră, construită în spirală, am ieșit pe terasă și am privit îndelung în jur. Lumea reală mi se părea insignifiantă în raport cu cea din romanul „Ulise”, a cărui acțiune începe acolo. Același sentiment nu l-am mai încercat decît față cu lumea concretă din care a văzut Bacovia cum: „Stă, fără noimă catedrala/Azi, într-un secol rafinat”... Drept pentru care mă gîndesc că poate n-a fost întîmplător faptul că drumul meu către Irlanda a trecut prin Bacău.

PUZZLE

Despre traduceri

GABRIEL CHIFU

Institutul Cultural Român a organizat de curând o dezbatere dedicată unui subiect sensibil: traducerile din literatura română, căile pe care literatura noastră se poate impune în străinătate. Discuția, moderată de Florin Bican, a fost animată, cu intervenții substanțiale. De la H.-R. Patapievici (care accentua că un asemenea demers, unul al pașilor mărunți făcuți cu tenacitate, implică existența simultană a mai multor „începuturi”/ abordări/ strategii de prezență, de „ocupație a scenei”) sau Nicolae Manolescu (care, pragmatic, lega succesul acestei operațiuni de exportare a literaturii române de problema banilor ce se cuvine să fie investiți în domeniu) și până la Carmen Mușat (care lărgea cadrul, adăugând la programele inițiate de instituțiile statului și pe cele private; de pildă, este în desfășurare o notabilă inițiativă a revistei „Observatorul Cultural”) sau Luminița Marcu (care a adus exemple din experiența sa de profesor al grupelor de tineri traducători ori de colaborator al Institutului Cervantes), aproape toți vorbitorii ne-au reținut atenția prin puncte de vedere ce deschideau, într-un fel sau altul, orizontul discuției.

Aș vrea, în acest colț de pagină, să-mi dau și eu cu părerea despre tema în cauză, venind cu unele adnotări la dezbatere. Ceea ce m-a surprins oarecum a fost faptul că soluțiile căutate de competenții participanți la masa rotundă păreau să trateze chestiunea ca și cum literatura ar fi un teritoriu autonom ce există în sine. Or, ea nu ființează abstrasă din context, din, să spunem așa, ansamblul social-istoric. Cu alte cuvinte, succesul unei literaturi în străinătate cred că e determinat de succesul țării de unde provine acea literatură. Consider că e necesar să subliniem această imediată conexiune, această relație de directă proporționalitate între interesul pe care îl stârnește o țară în întregul său și interesul pe care-l poate stârni literatura acelei țări. Când România va conta în ochii altora ca o țară demnă și admirabilă, atunci privirile cititorilor de acolo se vor apleca desigur, cu grijă și cu simpatie, și asupra literaturii noastre. Până atunci, din păcate, eforturile, oricât de subtile, pentru a exporta literatura care se scrie aici vor fi înzecite, iar efectele acestor eforturi vor fi considerabil diminuate. Nu e un adevăr încurajator, dar e adevărul și în funcție de el trebuie să ne poziționăm.

Apoi, am mai avut impresia (aș vrea să mă fi înșelat) că soluțiile de promovare sugerate nu făceau o clară distincție între felul în care se poate exporta o literatură mare (sau, altfel formulat, de un prestigiu recunoscut), scrisă într-o limbă de circulație și o literatură dintr-o limbă de circulație restrânsă, care, în plus, mai suferă și de alte complexe/handicapuri nu tocmai simplu de dus, așa cum e literatura română. Șansele de afirmare în străinătate ale literaturilor din a doua categorie sunt vădit mai mici. Un scriitor bun dintr-o literatură importantă, dintr-o limbă cu un număr însemnat de traducători poate pătrunde pe piața din străinătate, e de presupus, chiar singur, chiar de la sine. În cealaltă situație, pentru a obține același rezultat sau unul mai palid chiar, e nevoie de o uriașă acțiune de susținere, de promovare, o acțiune trudnică, inteligentă și plină de fantezie. Ceea ce complică sarcina instituțiilor menite să asigure „călătoria” în străinătate a literaturii române.

În fine, luările de cuvânt de la dezbaterea amintită mi-au dat sentimentul că nu se mizează suficient tocmai pe verbul din generic: „Nu ne vindem țara, doar literatura”. Așadar, a vinde, un verbe care arată că literatura se cade privită în cazul de față, deloc degradant, ca o marfă. Pentru orice marfă, ca să-i găsim cumpărători, trebuie să confecționăm un ambalaj pe măsură. Dacă vrem ca literatura română să-și facă loc în străinătate, e obligatoriu s-o învelim în staniol și în lumini, e obligatoriu să-i țesem în jur o poveste atrăgătoare (e decisiv să știi să îți lauzi marfa!); ea, povestea însoțitoare, reprezintă fantasticul ambalaj, vehiculul care să poarte literatura pe drumurile Europei la care de atâta vreme năzuim. În această ecuație, povestea însoțitoare este un element la fel de important ca și literatura propriu-zisă.

Rezumând, condițiile preliminare de export pentru literatura română ar fi: 1. Nu se ia în calcul doar literatura unei țări, ci și țara însăși (dezavantaj pentru noi...). 2. Eforturile de promovare sunt amplificate când e vorba de o literatură cu complexe și scrisă într-o limbă de circulație redusă (iarăși, dezavantaj pentru noi...). 3. Avem de-a face cu vânzarea unei mărfi, iar ambalajul (povestea însoțitoare, vehiculul...) contează tot atât cât marfa însăși.

După cum stau lucrurile, nu are o misiune ușoară Institutul Cultural Român. Cu atât mai mult, izbânzile certe din ultimii ani, înregistrate pe acest teritoriu de H.-R. Patapievici, Mircea Mihăieș și echipa lor, merită să fie reliefate și salutate.

«

POLITICA LUI BARTLEBY

De ce nu suportăm, de fapt, literatura

BOGDAN GHIU

Literatura nu mai înseamnă, public, social, în momentul de față, mare lucru. Nu mai înseamnă, poate, chiar nimic. Și nu (atât) pentru că azi nu s-ar mai scrie bine, substanțial, consistent, creativ, ci tocmai pentru că, la un moment dat, până de curând, într-o anumită perioadă, de peste o sută de ani, s-a scris prea bine și cu un prea mare orgoliu și chiar infatuare: în momentul de față, literatura pare a-și ispăși vechiul păcat omenesc, prea omenesc, al superbiciei. Pentru că s-a dezvoltat, la un moment dat, doar pe cont propriu, într-un mod pe care l-am putea numi intensiv, separându-se total, zice-se, de orice utilitate publică, de lume, de realitate, nimeni, azi, nu o mai citește. Literatura și-ar fi ratat șansa abuzând de ea, și azi nu mai înseamnă nimic. Deși continuă să se scrie literar, (mai) nimeni nu mai citește, astăzi, literatură.

Aceasta este, în mare, teza pe care o susține un reprezentant de frunte al „noii istorii literare franceze”, William Marx, într-un eseu voios, exultant chiar pe alocuri, intitulat **Rămas-bun literaturii. Istoria unei devalorizări: secolele XVIII-XX**, apărut în traducere românească, sub îngrijirea tânărului critic și eseist Alexandru Matei, la editura România Press, eseu asupra căruia voi reveni în amănunt și pe larg într-un articol viitor.

(Și) din această perspectivă, nu al sfârșitului literaturii (teză de mult obosită), ci al rămânerii literaturii, dacă se poate spune așa, în plus, pe dinafară, în afara jocurilor sociale simbolice, a scoaterii ei pe tușă, voiam să discut două acte literare, două recente apariții. În primul rând, **Strania poveste a lui Benjamin Button**, de Scott Fitzgerald: textul, nu filmul. Va trebui, însă, să mă abțin pentru moment, să amân și această discuție, deoarece am aflat, din cele mai autorizate surse, că acest volum, apărut la o nouă editură intitulată TKJ Publishing, constituie, de fapt, o ilegalitate, dat fiind că drepturile de traducere a acestei povestiri a marelui scriitor american aparțin editurii Polirom, care are în pregătire o carte cu același titlu. Nu pot, prin urmare, să mă apuc să citez și să utilizez o traducere care încalcă legea.

Mă voi rezuma, pentru moment, doar la câteva observații. În primul rând, traducerea titlului povestirii lui Fitzgerald. În engleză, acest titlu sună așa: **The Curious Case of Benjamin Button**. Or, redarea, în limba română, atât pentru filmul cu Brad Pitt, cât și pentru carte, a adjectivului *curious* prin *straniu* (**Strania poveste a lui Benjamin Button**) mi se pare nepotrivită. Straniul ține de fantastic. Or, povestea cu pricina nu este deloc fantastică, ci un fel de basm filozofic, foarte apropiat, în substanța lui, de **Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte** al lui Ispirescu. „Strania poveste” este, de fapt, o poveste ciudată, neobișnuită.

Intrând, însă, dar numai cu titlu de semnal, în însăși substanța povestirii (și, prin ea, în aceea a literaturii), orice cititor onest care o va parcurge sau care, vai, va fi văzut doar filmul va trebui să admită că, de fapt, așa, adică invers, pe dos, stau lucrurile: ne naștem bătrâni de ceilalți, de toate lucrurile moștenite și, apoi, eventual, nu obligatoriu, „regresăm”, devenim, cu înaintarea în vârstă, copii, curățându-ne, atât cât este omenește posibil, de influențele și dominațiile exercitate de către ceilalți. Așa ar trebui să

trăim, așa arată, în realitate, o viață: ca un dezvăț. Avansăm prin scădere, prin sustracție, prin eliminare.

Și acesta este rolul literaturii: să spună adevărul. Dar noi, oamenii, am evitat întotdeauna adevărurile literale și univoce ale literaturii, ale artei, văzând în ele simple povești, când ele, de fapt, sunt specia cea mai prețioasă, dar și cea mai insuportabilă, cea mai intolerabilă, de jurnalism filozofic. De ce-am mai trăi, dacă nu pentru a deveni, la sfârșit măcar, copii? Din această perspectivă, poate că literatura „a murit” deoarece devenise cu adevărat insuportabilă. Tocmai de aceea, ca gest instinctiv, noi „traducem” întotdeauna literatura izolând-o în „straniu” și în „poveste”, când ea, de fapt, pune cazuri (the curious case...) care ne privesc direct. Astfel încât William Marx are, poate, dreptate în descrierea „cazului” literaturii, dar explicația pe care el o dă este, dacă nu eronată în totalitate, măcar incompletă: noi suntem cei care fugim de „cazurile” literaturii, ferindu-ne de provocarea la adevăr cu care ea ne hărțuiește lenea și complezența de sine.

Dar țesătura de semnificații a povestirii lui Fitzgerald este mult mai bogată, mult mai complicată, eu însă mă văd nevoit să-mi amân plăcerea de a o discuta, de a o pune în dezbatere până când deținătorii legali ai drepturilor de traducere a acestui text vor aduce cartea pe piață.

Cea de-a treia apariție pe care aș dori s-o evoc acum, când literatura a rămas pe dinafară, când în sfârșit – numai din vina ei, zice-se – a fost scoasă din joc, este **Melancolica moarte a Băiatului-stridie**, de Tim Burton, în excelentă traducere (totuși, imposibil de comparat cu originalul în lipsa unei ediții bilingve, așa cum ar trebui să fie cele de care are întotdeauna parte poezia) a criticului Marius Chivu, apărută la Humanitas.

Ce vină, ce păcat ascuns au toți părinții aceștia cărora li se nasc, în poeziile lui Burton, niște făpturi, niște creaturi, niște apariții pure, rodul unor împreunări nu abominabile, nu incestuoase, nu monstruoase, ci incontroleabile și neașteptate, „cazuri curioase”, dintre niște entități și medii extra-umane? Să fie, între altele, „împreunarea sexuală c-un electrocasnic”, adică acuplarea curentă a omului cu extra-umanul? Românii, care și-au vândut viețile băncilor pentru a se „împreuna cu electrocasnice”, ar trebui s-o știe cel mai bine. „Păcatul”, aici, ar fi fetișismul consumist, fetișizarea mărfurilor.

Iar atunci când un „Cap-de-dovleac” (toate ființele acestea sunt niște ființe-cu-liniuță, niște ființe compuse care nu sunt, însă, și niște sinteze – ȘI AȘA SUNTEM CU TOȚII DE FAPT!) este, inevitabil, strivit, dar apucă să-și mai audă, el însuși, „asurzitorul fleoști”, adică zgomotul propriului sfârșit, ca și cum de fapt și-ar supraviețui, fie și doar o secundă, ne aflăm în plină metafizică, dar o metafizică pur literară și pe care doar literatura, în jocurile ei, poate să ne-o propună. În ce fel și cu ce consecințe insuportabile, vom vedea altădată.

Când niște scriitori vin să ne arunce adevărul în față, provocându-ne cu astfel de adevăruri pe care, dintotdeauna, noi preferăm să le trecem sub tăcere, este normal ca literatura, ca mesagerul, ca aducătorul de vești proaste să fie sacrificat.

«

PENTRU O ISTORIE A VIITORULUI (II)

Una dintre cele mai atractive teme ale istoriografiei literare, dar de fapt ceva la îndemâna simplului cititor mai avizat, iubitor de delicii pe seama trecutului, este cea a dispariției, a vieții artiștilor dincolo cu cât mai mult de dispariția lor fizică. Mai ales că, în cazul unui cititor mai vârstnic, această aventură (ca să mă exprim și eu în limbaj existențialist) îl face pe el însuși un agent al trecutului, nu un simplu degustător solitar, spre unicul folos al persoanei sale. Ca să iau un singur exemplu, Al. Macedonski a avut o „posteritate“, o înțelegere din partea urmașilor accentuată și contradictorie la culme. Istoriile literare îl așază și azi în generația post-junimistă, după Caragiale, Slavici, Coșbuc și chiar Vlahuță. Numai că el, cam de o vârstă cu Eminescu, a debutat înainte de acesta și chiar și-a făcut o reputație prin publicistica sa turbulentă și prin stridența persoanei sale. Abia târziu, critica și istoriografia de tip T. Vianu și G. Călinescu (mai puțin E. Lovinescu și, încă mai inexplicabil, N. Davidescu) i-au recunoscut valoarea, dar cei mai mulți ca unui precursor al parnasianismului, simbolismului și chiar „modernismului“ – când a început să se vorbească la noi de așa ceva.

Așadar, poetul **Noptilor**, prin cristalizarea mai tardivă, se situa în alt spațiu temporal, care se încheie cu ultima apariție a **Literatorului** (1918). Pentru mine, fapt ce mi s-a relevat foarte târziu, Macedonski și-a desfășurat vocația și activitatea publicistică în paralel cu **Junimea** ieșeană, dar nu împotriva ei; a știut să grupeze talente remarcabile din Capitală nu doar printr-o șansă, ci prin înțelegere și generozitate. De unii dintre aceștia va ajunge să se despartă, dar măcar debutul lor se face sub egida sa (T. Arghezi, Gala Galaction, N.D. Cocea, G. Bacovia, Duiliu Zamfirescu, dar mai ales Șt. Petică și Iuliu Cezar Săvescu). De curând, un studiu al lui Mihai Cîmpoi a demonstrat convingător că **Noptile** sale sunt redevabile **Scrisorilor** lui Eminescu, fără a li se subordona epigonic, dar demonstrând, oricum, cât de complexă e respectiva temă.

Întrucât mă privește, m-a surprins și m-a consternat postumitatea lui Camil Petrescu, un scriitor care a atras încă din adolescență și care a avut o certă influență asupra formației mele intelectuale; l-am abordat cu afecțiune, dar și contraritate pentru ce mi-a oferit în ultimul său deceniu de viață, când el și-a supraviețuit, intelectualicește vorbind, absolut penibil. În vremea „burgheziei“, poetul, dramaturgul, gazetarul, omul de teatru și de idei, în sfârșit romancierul obținuseră recunoașteri notabile, care nu-l satisfăcuseră, dar se datorau celor mai repute nume de la E. Lovinescu, descoperitorul lui, la T. Vianu, Perpessicius și critica mai tânără, în frunte cu Șerban Cioculescu, dar și cu Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu și Mihail Sebastian.

Scriitorul, în năzuințele-i supreme, nu putea fi hărăzit succesului popular sau măcar marelui succes de public bine remunerat, aceasta nu înseamnă că soluția i-ar fi fost justificată de... comunism, împotriva căruia iscălise articole nimicitoare, chiar foarte recent, în timpul războiului. Dar aservirea lui promptă după 23 august 1944 a „reparat“ totul și l-a transformat pe cel care idease noocrația, conducerea statelor printr-o elită a inteligenței, într-o vedetă culturală a noului regim. Comuniștii i-au dat, contra vânzării, onoruri, bani, Academie (în concurență dintre cei vechi cu G. Călinescu, dar și cu A. Toma și Eftimiu, dar și cu marele său dușman, inevitabilul M. Ralea) apoi, pentru noile scrieri, onorarii exorbitante și o critică ditirambică – performanțe lamentabile, pentru că răsplăteau ceea ce nu era în esență Camil Petrescu, ci umbra lui care, parcă, se grăbise – cum le făcea pe toate – să iasă din viață.

Așa, când eu, la debutul meu în „critică“, am oferit un studiu despre romanele lui Camil Petrescu, restrângându-le la cele scrise de el în libertate, am făcut un act de restaurare împotriva criticii oficiale care privilegia imensa zădărniciie despre viața lui Bălcescu, o romanțare în spirit grav falsificator. Cu care ocazie, mi-am dat seama de ceva despre critică,

un subiect oarecum inedit, deoarece Camil Petrescu a trecut în epocă mai mult ca un eseist și un teoretician al acestui vast domeniu. Paginile care au stat în atenția mea aveau ca sorginte o pură polemică pornită de la un incident personal: intenția de a-l desființa pe E. Lovinescu, cel mai reputat critic al momentului, modelul indiscutabil al criticilor mai tineri, chiar dacă aceștia nu îl omagiaseră ca atare și nu se reclamaseră deschis de la el.

După scriitorul care se afirmase la **Sburătorul** și prin E. Lovinescu și fusese un asiduu frecventator al cercului (nu și un stâlp al său, deoarece agitația și instabilitatea îl excludeau de la un astfel de rol), maestrul acesta nerecunoscut se făcea vinovat până la anulare de toate deficiențele unei discipline rău înțelese, din care voise să facă un gen literar, o formă de creație, de fapt, o divagație pe seama literaturii și a esenței acesteia, pentru a-și scoate în evidență, la modul vanitos, talentul artistic. Or, ținta mai îndepăr-

tată a pamfletului **Eugen Lovinescu supt zodia seninătății imperturbabile** (1933) este de a anula memorialistica autorului, dovedind că el este literat și, oarecum, „artist“ în critică, dar în memorialistică nu e psiholog, ci portretist. Așadar, un om complet dezorientat și incoerent în acțiunea sa, care parazitează pe seama operelor artistice fără să le înțeleagă, orientându-se după spusele altora și după moda zilei.

În acest proces (mai bine zis: în această cascadă de acuze), Camil Petrescu invocă alexandrinismul prin care înțelege orice acțiune zisă critică (de ordin istoric, psihologic, sociologic) din afara judecății de valoare:

„O tânără adolescentă de liceu trimite gazetei liceale o critică admirativă despre romanul care a impresionat-o adânc: «ce emoționant e când el sosește în gară și vede că nu-l așteaptă nimeni pe peron» etc. Alexandrinism. Un cronicar de gazetă privește pe larg cuprinsul unei piese de teatru arătând că e lipsită de acțiune și caracterele nu sunt logice. Alexandrinism.“

„Un alt cronicar descrie câte prune cuprinde un tablou, arătând că fața de masă e de un colorit foarte viu. Că, în genere, tabloul are «calități cromatice». Alexandrinism.“

„Cunoscutul scriitor X publică într-un ziar impresiile lui de la recentul concert simfonic: *Allegro* i-a dat impresia unei excursii călare peste câmpuri primăvăratice, un peisagiu i-a dat senzația de răcoare ca sub bolți umede de pădure seculară... Alexandrinism.“

„Alexandrin, firește, dascălul care laudă **Scrisoarea a III-a** pentru patriotismul ei. Criticul care se entuziasmează pentru **Rugăciunea unui dac** din cauza sugestiilor ei scitice, **Judecătorul** care comandă **Les fleures du mal** pentru vulgaritate imorală“. Un doctorand în litere prezintă, sub titlul de «încercare critică», o teză despre **Originile poeziei lui Eminescu**, altul despre **Influențele franceze în teatrul lui**

Aleksandri, al treilea despre **Romantismul german și curentele de idei ale timpului**. Alexandrinii toți trei...

Un tânăr critic publică un lung eseu despre specificul național al lui Caragiale, altul analizează ideea de absolut în **Faust**, cel de al treilea oferă un studiu comparativ despre concepția amorului la Marcel Proust și la Tomas Mann. Ultimul, un eseu despre «adjectivele folosite de Racine». Alexandrinii toți patru.

Deopotrivă alexandrin, tânărul critic obsedat de «evoluția stilului», ca și estetul care urmărește «atitudini și motive romantice în poeziile din tinerețea lui Caragiale», ca și cel care analizează printr-o «concentrare interioară» emoția care i-a dat-o Shakespeare și scrie un capitol amănunțit despre **Armonia poeziei populare și a poezilor care s-au inspirat din ea**. E deopotrivă alexandrin tânărul critic adevărat, altădată, care caută «simbolurile metafizice» pe care le cuprinde un măr pictat.

Un critic mai căruț va analiza procedeele unei școli literare, va «caracteriza» temperamentul fiecărui scriitor printr-o formulă «expresivă», va arăta geneza curentului literar și, în același timp, ce influențe a determinat“.

Am dezvăluit prin eseu meu, dar nu am izbutit să popularizez, o sumă întreagă de texte, din care mai am nenumărate rezerve, dovedind preocuparea specială, deși aparent ocazională, a lui Camil Petrescu pentru subiect. Dar primisem chiar din acei ani intervenția lui cu destule restricții. Mai întâi, pentru că alexandrinismul fusese ilustrat mult mai copios, mai variat și mai consecvent de Perpessicius – și va continua să fie până la dispariția sa dintre noi. În afară de aceasta, pretențiile și toate reușitele sale literare nu-l împiedicaseră să exprime judecăți, să ofere argumente și sentințe de ordin estetic (ceea ce făcuseră și alții, G. Ibrăileanu prin partea cea mai interesantă și mai validă a operei sale de critic). Nici Eugen Lovinescu nu era străin de afirmația categorică, de sentința fără apel, nici de încercarea de a aprehenda specificul literar, indiferent de ceea ce mai propusese pe deasupra.

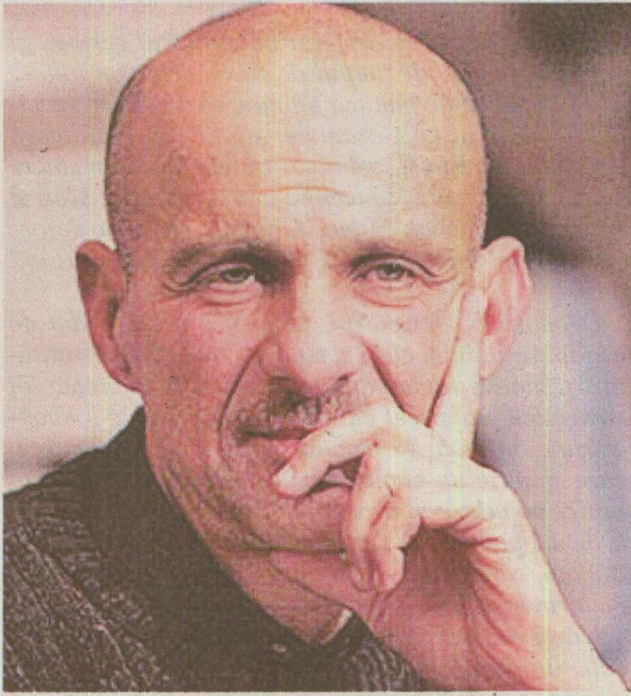
Așa cum am spus, „alexandrinismul“ cucerise demult critica românească și va continua, căci era o consecință a îmbogățirii acesteia și a posibilității de a specula un capitol artistic nu doar cu intenții dolosive. George Călinescu nu se înălțase încă, dar sclipea și el la orizont; curând, alexandrinismul va contamina chiar și **Istoria**... sa din 1941; iar spre sfârșitul vieții, majoritatea paginilor sale critice sunt de comentarii printre care se înțeleg multe valorizări de ordin estetic și prejudecăți acute. Climatului pentru cultivarea multor zădărnicii plăcute era deja considerat.

Momentul în care s-a nimerit să-l propun pe Camil Petrescu drept teoretician al unei concepții absolutiste asupra criticii artistice nu i-a fost prielnic impetuozității scriitor; critica intrase prin 1965-1971 într-o epocă de diversificare, de eliberare, de renaștere mai pe scurt, în care marxismul (pe care-l mai aminteau unii prea temători) era acoperit de istorism, structuralism, textualism, de psihanaliză și psihologism, încât am impresia că nimeni nu a luat act de provocarea autorului **Tezelor și antitezelor** ori au considerat-o un gest (atunci și mai târziu) inoportun. După știința mea, el n-a trezit nici un comentariu, și nici măcar Nicolae Manolescu în **Istoria** sa critică nu-l pomenește, deși îmi face onoarea de a cita **Teze și repere** în mai multe rânduri, Camil Petrescu fiind comentat cu gravitate și (cred eu) cu prea multă severitate.

Întrucât am intrat în zodia alexandrinismului și, indiferent de accentele predominante și multitudinea metodelor, în critica literară se va dezvolta comentariul în dauna judecării, îmi asum riscul acestei profeții. Dar mă și mir de faptul că nici un studios de până acum nu a grupat într-un volum toate textele lui Camil Petrescu despre subiectul din **Teze și antiteze**, **Addenda la falsul tratat**, ba chiar, eventual, și misterioasa broșură despre substanțialism și nu le-a editat cu un studiu care ar dovedi oricum că și critica alexandrină e bună la ceva.

RADU ALDULESCU:

Încă din vară începuse să caute anunțuri prin ziare, să dea telefoane, să umble după slujbe de paznici, portari, gardieni, parcă tot în dorința de a afla pe cont propriu cât de anevoios e accesul la astfel de posturi, revendicate fie în baza unor relații, fie în schimbul unor sume de bani, pe care solicitantul și le-ar recupera prin primele trei sau patru salarii. N-ar mai fi avut cum să strângă cureaua, să economisească banii ăia, din ce ciugulea de la zugrăveli. Totuși, nu s-ar fi lăsat păgubaș, Doamne ferește. Într-un fel sau altul, o să se lege ceva – credea, presimțea, știa, presimțind și știind totodată că nu-i departe vremea când n-o să mai poată să-și târâie hoitul de azi pe mâine la munca câmpului și la zugrăveli.

Se șubrezise, se cocârjase, încă se cocârja, vânturându-se încolo și-ncoace, pe urmele anunțurilor din ziare prin Râmnic, Câmpulung, Pitești, Sibiu, cu tot mai puțini bani prin buzunare, până nu i-ar mai fi rămas pentru tren și autobuz, dar nu se știe de unde sare norocul. Oriunde i-ar fi picat bine să facă navete din Frâsineni, numai să găsească și până la urmă nici asta n-ar fi contat mai mult decât foiala continuă de colo-acolo, năucă, vicioasă, chiar și având un pretext întemeiat: o slujbă omenească, deh, cât o să-și mai rupă oasele, cărca și stomacul?

Ca și iarna trecută, când lucrase la firma aia de construcții, pleca mereu în jur de șase dimineața și nu se mai întorcea acasă până noaptea târziu. Uneori, îmi apărea a doua zi dimineața, după ce moțâia prin gări, săli de așteptare, parcuri sau scări de blocuri, până ar fi prins primul tren sau autobuz spre Frâsineni.

Încercase la trei supermarketuri pentru posturi de oameni de ordine și supraveghetori: la două dintre ele i se propusese și refuzase să lucreze ca manipulator de marfă, socotind că n-ar fi rezistat nici două săptămâni, până ar fi luat prima chenzină care nu mai era cine știe ce. Nu mai era el om pentru așa ceva. Asta e, tocmai când ar fi avut mai mare nevoie, nu se putea lipsi cu nici un chip de un salariu pentru care să frece menta plimbându-se printre rafturile cu mărfuri. Încercase și la o parcare aflată-n custodia primăriei din Câmpulung; i-ar fi picat bine, chiar și afară-n frig, să păzească mașini și să taie tichete, dar, după ce i s-a promis, a venit un localnic, care ar fi avut, la o adică, prioritate. Localnicii erau preferați și cei ce îndeplineau condiția limitei de vârstă de patruzeci de ani, menționată în mai toate anunțurile și de care el făcea mereu abstracție, parcă tot în nădejdea că ar fi făcut abstracție și cei care l-ar fi angajat, așa încât o ținu din ușă-n ușă și din oraș în oraș, din trei în trei zile, la un consiliu local, la o casă de pensii, la trei licee și o școală generală și de-acum încercă doar la școli. Ceva îi spunea că acolo-i de el și uite că nu se înșelă.

La școala aia generală din Pitești, unde nimeri la începutul lui februarie, se întâmplă să aibă pe cineva la care s-ar fi convenit să caște gura, chiar că la început a avut îndoieli, însă datorită lui era să insiste fără răgaz, până la ultima suflare, trecând peste orice fel de rețineri. De unde o știa pe fata asta? Fata Lențicăi, oh, Brândușa parcă, o revăzu și o recunoscu intrând în secretariat și mai apoi vru să creadă în te miri ce minune pe care o aștepta de o jumătate de an și despre care știa că nu-i mai mult decât o amărălă printre multe alte amăreli. E o treabă totuși, cât te-ai pricepe să prețuiești o amărălă ca s-o vezi ca pe o minune, și atunci Dumnezeu o să aibă grijă. Știa, dar înc-ar fi trebuit

Un mesaj

să afle pe pielea lui: minunea din acea iarnă blândă, ca pentru sufletul și trupul lui fragilizate de boală și bătrânețe, ar fi putut să însemne o slujbă în școala aia generală, un salariu pentru care să stea pe scaun aici, în secretariat, și să se plimbe pe holuri și prin curte printre copiii zbenguindu-se în recreații. Cam așa ceva, gardian sau paznic, da, tot, paznic, dar ceva mai de Doamne ajută și mai distractiv decât ce făcuse în ultima toamnă petrecută în București.

Luase atunci câteva salarii făcând pe paznicul de noapte la un grup de magazine de pe Șoseaua Mihai Bravu. Ar fi putut fi și-n ziua de azi acolo, deh, uite cum trece timpul... Revăzând-o pe Brândușa, trebui să-și amintească: trecuseră aproape doi ani de când fusese în Mohaci s-o revadă pe maică-sa după treizeci și patru de ani și de atunci nu l-a mai tras inima într-acolo. Nu mai avea chef, nu mai avea timp, dracu știe... Timpul își pierduse consistența de odinioară, ca și trupul și sufletul lui de altfel. Ca și cum trupul și sufletul ar fi fost făcute din acel timp care se scutură și se dezice tot mai mult de trecut, un trecut care i se fură sau i se ia cu forța...

Își amintea doar că ea fusese singura dintre fetele Lențicăi care-l privea ceva mai atență și-l măsurase cumva pieziș când maică-sa îl prezentă drept un prieten de demult. Replica ei nu-i pică deloc bine maică-si, cum că prietenii ăia o cam trădaseră lăsând-o singură. Ce-i legase pe prietenii ăia de Lențica, vezi, fusese altceva decât ce ar fi trebuit să fie. Uitarea, da, trecutul diluându-se, pierind, precum o sinucidere lentă și totodată susținând supraviețuirea. Cum-necum, uitase iarăși de Lențica și parcă i-ar fi dat dreptate fiică-si, simțindu-se cumva vinovat că o scăpase iar din vedere aproape doi ani, dar uite că doar așa supraviețuise frigului, bolii, ca să tragă acum nădejde că ar intra în grațiile Brândușei...

Da, bineînțeles că de ea depinde. E profesoară de limba română și directoare adjunctă în școala asta și Robert se arătă impresionat. La vârsta ei? E o copilă... Câți ani are? Douăzeci și șapte. Da, Lențica se putea mândri cu o fată ca ea, și tocmai că lui nu-i pomenise nimic, nu știuse că are o fată profesoară și directoare, că ar fi căutat-o mai demult...

Complimentele lui n-o prea mișcau. Asta e: maică-sa nu se prea mândrește cu ea. Nu se au prea bine, mă rog, nu vrea să intre în amănunte, dar ținu să-i spună că postul ăsta, de directoare adjunctă, l-a obținut datorită relațiilor soțului, care are oarece influență în oraș, ca director, patron și creator al celui mai important cotidian din județ. Robert a auzit de soțul ei, Laurian Susanu... Cum să nu? Îi spuse că citește adesea ziarul acela, Foaie argeșeană pentru inimă parcă, sau minte sau cuget, cam așa ceva... Ignoranța lui precipitată o amuză – râse, fără a catadicsi să-i reamintească titulatura corectă a ziarului soțului, în timp ce el încerca să-și dea seama o secundă mai devreme dacă ar fi dispusă să-l ajute.

S-ar fi vrut o rudă nevoioasă, un fel de unchi sexagenar, înghesuit de necazuri, cu care ea și-ar face pomană. Un ajutor discret, da, care să nu lezeze demnitatea și așa pusă la încercare, tocmai acum, la vârsta asta, când s-ar cuveni un strop de tihnă și bunăstare... Și pe urmă își aminti, ciorica asta mică, văzând totodată pe viu cât de potrivit era, felul cum o alinta maică-sa, în răspăr, nu fără o anume răutate. Tot așa i-o prezentase, ciorica, de, ciorica și n-ar mai fi fost loc pentru statutul ei de profesoară și directoare și soție de patron de ziar. Lențica nu-i spusese altminteri nimic despre fete, în afară de faptul că ciorica asta mică, spre deosebire de celelalte trei, are un soț și un tată pentru copii, dar nici amănuntul ăsta nu-i spunea ceva despre intențiile ei, dacă i s-ar înmuia inima în contul maică-si... Uite, însă, că ea știa pentru ce venise înainte ca el să apuce să-i spună și, înainte să-i spună cum și de unde aflase, i-o trânti că postul de gardian pe care-l vizează a fost solicitat până acum de nouă inși. N-o crezu – da, bineînțeles că-l aburește, ca să se justifice, tot în contul relației lui cu maică-sa și de obrazul ei, înainte să-l trimită la plimbare. E bine crescută, inimoasă și o bună gazdă altminteri, după cum îl ține de vorbă în secretariat cu cafele pe masă, dar asta nu înseamnă mare lucru. Cât statură acolo însă, cu profesori intrând și ieșind din cancelarie perindându-se prin fața lor, în decurs de un sfert de oră, veniră la ea s-o întrebe de postul de gardian nu mai puțin de trei inși. Unul durduliu și mocofănos, arătând de la țară și învățat cu naveta, special pentru o astfel de slujbă, întrebă de doamna Susanu Brândușa. Fusese trimis la ea în legătură cu postul de gardian, da postul s-a ocupat, și la câteva minute veniră alți doi și-i lămurii la fel.

Se vede treaba că nu-l mințise când îi spusese de nouă inși și numaidecât apăru încă un solicitant, care o luă mai cu tupeu: l-a trimis doamna directoare Ciochină Georgeta pentru postul de gardian și parcă ar fi înțeles din tonul lui

că-i transmite un ordin de la șefa ei. Omul n-avea nici o șansă totuși: ea îi spuse tranșant că postul-i ocupat și nu-i de competența doamnei directoare să decidă. Omul se retrase cu coada între picioare. Tupeul inițial i se răsuci instantaneu într-o spășire pe care Robert păru s-o preia din aer, când o întrebă în șoaptă dacă postul a fost într-adevăr ocupat. Șoapta aia gătită de gravitate, ridicolă, ca și cum ar fi înțeles de un post de ministru și uite-o răspunzându-i pe un ton firesc, ca și cum ar fi fost la mîntea cocoșului și ar fi trebuit să-și dea seama din capul locului, că a păstrat postul special pentru el încă de alaltăieri, de când a dat telefon, și ce se uită așa? Să nu-i spună acum că n-a știut pentru cine a păstrat postul, chiar nu-i arde de teatru ieftin...

Rămăsese cu gura întredeschisă, ca și prostiț, dând să spună ceva ce tocmai uitase și n-ar fi fost în veci în stare să-și amintească. De unde și până unde, ciorica asta mică... Da, bineînțeles că Miron. Doar ăsta ar fi putut să-l pună în legătură cu ea prin Lențica, fără știrea lui, cu sau fără intenție, uitând poată să-i spună, să-l avertizeze, luat de val, subscriind fără să știe și el la sinuciderea lentă a uitării... Ce n-ar fi avut cum să uite Robert e că alaltăieri dăduse telefon la școală să întrebe de postul de gardian anunțat în ziar, chiar în nenorocirea aia de Foaie argeșeană pentru minte și nu mai știu ce, și o voce de femeie îi spuse că poate să se prezinte pentru interviu, dacă îndeplinește condițiile cerute în anunț. Ce idioată, auzi, interviu ori concurs pentru rathul ăla de slujbă. I se aplecase de-acum: poate așa i-o fi scris, și-a spus, să moară frecând la pereți ori înfipt în sapă în arătură. Îndeplinea oricum condițiile din anunț, mai puțin pe cea a limitei de vârstă de patruzeci de ani.

- Tu mi-ai răspuns alaltăieri la telefon când am întrebat de postul de gardian?

- Nu, nu eu fac angajări. Eu doar le aprob cel mult. Secretara ți-a răspuns și ți-a trecut numele și numărul de telefon în caiet. Îți știam oricum numărul de telefon de la mama, care l-a luat de la Miron. Eu am rugat-o pe mama să facă rost de număr. S-a potrivit bine: cu câteva zile până să dai telefon la școală, ți-am trimis un mesaj...

- Ce mesaj?, întrebă el tot ca prostiț, cu o uimire revărsată din privirea care lua aminte: fața ei era acum transfigurată, alta decât cea din urmă cu un sfert de oră și pe care și-o amintea din vizita la Mohaci – romboidală, trasă parcă în lateral de lumina ciudată emanată de ochii mari, negri, bătând în verde, sub clăia de păr bogat, de un negru clocotitor. Aducea cu un copil-păstor, cu obrazul supt de umblat și alergătură după capre pe dealuri prin frig și arșiță

- Un mesaj, da, un SMS... Încă nu știu să scot mesaje. Am cumpărat de curând un telefon. Ai fi putut să mă suni totuși direct. Mi-ar fi făcut plăcere.

- N-am îndrăznit. Te-am mai văzut în două rânduri pe vară, în Pitești și-n Câmpulung.

- Trebuia să mă oprești, să mă faci atent...

- Păreai dus. Nu mi-a venit să te scot din ale tale, să te deranjez...

- Să mă deranjezi?! Să mă scoți?! Ești timidă, sau ce?

- Ar fi trebuit să citești mesajul.

- Era pentru postul ăsta de gardian?

Ea smuci din cap agasată. O scotea din răbdări.

- Nu pentru postul de gardian. Își mușcă buzele. Am fost sigură că l-ai citit. Dă-mi telefonul să ți-l scot.

Și el parcă și-ar fi pierdut răbdarea de a se potrivi la strategia asta de doi bani. Nu și-ar fi permis totuși să i-o arate. Joaca asta de-a mesajele, mă rog, și lumina aceea ciudată din ochii ei parcă ar fi recunoscut-o. O zărise în trecere pe unele fețe de bărbați și femei prin locurile pe unde umbla, pe străzi, prin aglomerația autobuzelor, a trenurilor, a gărilor și piețelor, a holurilor și secretariatelor unde aștepta răspunsuri pentru o slujbă, și totuși parcă nicăieri nu avea atâta pregnanță și insistență ca-n ochii ei. De câțiva ani buni, el trecea pe lângă lumina aceea dezinteresat, fără să zăbovească, neputându-se opri din alergătura care într-o bună zi o să-l răpună, tocmai pentru că îl ținea în ființă. O sinucidere de azi pe mâine și totodată o garanție a supraviețuirii – ciorica asta mică așteaptă un răspuns, deh, îi întinse telefonul și el o vedea tot agasată, întoarsă pe dos, în timp ce butona ca să scoată mesajul. I-l arătă, Doamne ferește, la orice altceva s-ar fi așteptat, în afară de chestia asta în care n-ar fi crezut să aibă vreun amestec, dar dacă-i nevoie, dacă-i neapărat necesar.

Pălpăia pe ecranul mobilului – Te iubesc, și el scuturându-se de șoc, ce tâmpenie, ba nu, ba nu, ba nu, da-bineînțeles că ciorica asta mică e dispusă să facă mai mult decât să ajute un unchi bătrân sau un bunic...

DOUĂMIȘTI versus DOUĂMIISM

DANIEL D. MARIN:

DUMITRU CRUDU:

1. Alexandru Mușina, Andrei Bodiș și Gheorghe Crăciun.

2. Eu mă consider fracturist, din păcate, însă, totfelul de critici uită sau ignoră acest lucru și, de aceea, mă trezesc încadrat când într-o generație, când în alta, când în a treia. Sigur că se forțează nota și treaba asta nu prea are legătură cu ceea ce încerc să fac eu în literatură.

3. Ciprian Șiulea, Vasile Ernu, Dan Sociu, Marius Ianuș, Ștefan Baștovoi, Iulian Ciocan, frații Vakulovski, Dan Lungu, Lucian Teodorovici, Florin Lăzărescu, Elena Vlădăreanu, Dan Coman, Adrian Urmanov și lista e foarte și foarte lungă, de aceea, mă opresc aici.

DUMITRU BĂDIȚĂ:

1. Niciun conducător de cenaclu nu mi-a influențat scrisul. Datorz câteva lucruri lui Mircea Cărtărescu (mefiența față de retorica grea, totalmente lipsită de ironie, a unor întinse câmpuri ale literelor române; asumarea în manieră soft a condiției de poet, fără investirea orfică exaltată în perimetrul aceluiași câmpuri; explorarea cotidianului urban etc.), dar nu în calitatea sa de conducător al Cenaclului „Litere“, ci de scriitor.

2. Am dificultăți în a stabili cu precizie apartenența mea la o anumită generație literară. Mă pot considera un nouăzecist întârziat, un douămiișt mai pur sau pot afirma cu franchețe că sunt pierdut undeva, într-un spațiu fractalic între nouăzeciști și douămiiști. Mă pot considera însă prin unele texte chiar post-douămiișt. Nu sunt foarte preocupat de propria-mi taxonomie. Cât despre ce înseamnă să nu fii în prim-plan, asta e, sper să nu pronunț doar un sofism, condiția optimă a libertății: nimeni nu așteaptă nimic de la mine. E cea mai delectabilă situație, să știu că nu sunt monitorizat, fiindcă nu am promis nimic, nu m-am angajat în nicio direcție și pretind de la mine, ca poet, un singur lucru: să nu fii un impostor.

3. Mă obligi să produc un truism: literatura română actuală e un tablou în mișcare. Cărțile tinerilor scriitori sunt integrate în această dinamică, dar unii au scos în lume câte o carte așa de bună, încât ar putea lua o pauză de 10-20 de ani, fără ca importanța lor literară să fie compromisă. Orice tablou al generației aș fixa, poezia s-ar întinde mult în afara ramelor.

CLAUDIU KOMARTIN

1. Niciunul.

2. Nu am nicio problemă cu încadrarea în generații, deși nu mai e o opțiune viabilă, decât pentru istoricii literari (mai există așa ceva?). Chiar eu am fost un mare susținător al generației, în ideea că asta ne-ar putea face nițel) mai solidari. N-a fost cazul. Toate lucrurile urâte puse și mai ales scrise între unii și alții în ultimii ani n-au dezamăgit de tot. Hai să spunem doar că suntem vreo 25-30 de poeți și vreo 15-20 de prozatori (la care s-ar putea adăuga 7-8 critici și vreo 3 dramaturgi) care am debutat și publicat după 2000-2001... În rest... o să vedem ce-o să se aleagă de „marile promisiuni” în următorii ani.

Dacă la 5 ani de la apariția prima dată a formulei Generația 2000 (a se vedea volumul de debut al lui Ianuș, dar și „copilul cafea”, al Zverei Ion), criticul Marin Mincu îi semna primul actul de naștere, prin antologia cu același nume, nu e de mirare că nu a trecut, după unii, de stadiul de pubertate, acuzată fiind însă de o copilărie (mult prea) precoce. Dar și întârziată peste măsură. În orice caz, act de identitate încă nu i s-a eliberat (despre drept de vot, ce să mai vorbim). Sau nu a fost consemnat faptul nicăieri. Numai că arta poetică (proza nu o vom lua în calcul) a ultimilor intrați în peisaj s-a diversificat în acești ani într-atât de mult încât, dacă nimeni nu s-a grăbit să o immortalizeze deja, există riscul de a nici nu mai putea fi. Cu o dată de naștere incertă, cu o vârstă poetică încă neelucidată și, mai ales, cu o identitate aproape imposibil de clasificat, e de urmărit ce ne spun douămiiștii înșiși despre douămiiism.

1. Ce conducător de cenaclu/atelier de creație etc. a avut o influență asupra evoluției tale poetice?

2. Ce înseamnă pentru tine încadrarea într-o generație de creație literară, ce înseamnă să fii în prim-plan și ce nu?

3. Dacă ți-aș cere un mic tablou al generației tale, ce ai pune în el?

3. Aș pune câțiva scriitori la care țin. Și ale căror versuri (sau pagini de proză, sau articole, după caz) mi-au adus câteva bucurii. Sunt mai mulți scriitori buni pe care aș miza. Așa cum sunt și unii umflați; alții închipuiți, „faimă” de moment, „glorii” de șase luni... Dar, în fond, așa se întâmplă mereu. Uită-te numai la „supraviețuitorii” generației '80. O să vedem noi, cu timpul, cine (și cum) a rezistat.

DAN COMAN:

1. Viorel Paraschivoiu

2. Îmi place că-s douămiișt, sunt mândru de asta, zile întregi sunt salvat numai șoptindu-mi: douămiișt, douămiișt, douămiișt. Să fii în prim-plan înseamnă să

întoarcă gagicile capul după tine pe stradă sau la târgurile de carte, să te arate cu degetul, așa, ca pe Sociu și Komartin.

3. Cafea, fotbal, bistrița-fiad, LPS, apartamentul 31.

OFELIA PRODAN:

1. God in heaven.

2. Găselnița de aur a criticii, dar până una-alta a funcționat cu succes. Acum se ridică unii și spun nu, dar ceva tot au în comun poezii dintr-o anume decadă și e firesc, dar și multe îi diferențiază.

În prim-plan e cel mai minunat, dinainte de a mă naște mi-am dorit asta. Acum regret.

3. Teo Dună, Dan Coman, Ștefan Manasia, Elena Vlădăreanu. De fapt, e ca și cum ai privi un puzzle în detaliu până te obișnuiești cu el. Mult zgomot și doar câteva chestii bune.

CRISTINA ISPAS:

1. Nu prea am fost pe la cenacluri. Nu mi se potrivește. De fapt, îmi amintesc că am fost de două ori laUSR, la Mircea Martin. Prima dată a citit Cosmin Perța și a doua oară Augustin Cupșa și am zis că nu mai vreau

să merg. Mai bine să rămân așa frumos. La Euridice am fost de mai multe ori (de vreo cinci-șase) și mi-a plăcut o singură dată foarte mult când a citit Gamarț, și eu, și Ruxandra (Novac) aveam ciorapi colorați. În rest, sincer, îmi era cam frică. Și am mai fost de câteva ori la Litere, când reluseră Bogdan Perdivară, Adi Șchiop, Silviu Gherman și Marius Ianuș și știu că mi-a plăcut mult de ei atunci, dar nu mi-a plăcut de mine și nu m-am mai dus.

2. Nu-mi place asta cu „douămiiști”. Pentru mine, n-a existat o generație douămii, așa cum n-a existat nicio altă „generație”. Au existat și există cărți și ceața aia roz, poluantă, din jurul lor, politica literară. Mă folosesc însă de multe ori, recunosc, de conceptul ăsta de „generație”, din necesități „pedagogice”... Să fii în prim-plan e înspăimântător. Aș muri.

3. Uite un tablou: când o să mă fac eu mare, o să mă fac dictator și, în loc să scriu, o să creez lumi adevărate și o să le ofer tuturor prietenilor mei totceșiaudorit și case de oțel și sticlă și mai ales Diane (Geacăr) o să-i ofer una cu încăperi imense prin care să se plimbe cât vrea ea fără să mai fie nevoită să iasă din casă vreodată. Și pământul o să-l evacuez și o să las pădurile să crească și o să mă mai plimb eu din când în când pe-acolo și toată lumea o să-mi fie atunci prietenă și o să mă iubească, pentru că o s-o oblig.

P.S. Să fii dictator nu înseamnă să fii în prim-plan, în caz că naivii ar vedea aici o contradicție. Înseamnă cu totul și cu totul altceva...

ADELA GRECEANU

1. Cenaclul condus de Iustin Panța, în perioada 1993-1998, la Sibiu, cenaclul condus de Nora Iuga în perioada 1999-2001 laUSR, lecturile private cu Nora Iuga și Octavian Soviany la Hanul lui Manuc (2001, vara, toamna, iarna), cenaclul pe care

îl fac la telefon de câțiva ani cu Nora, că ne citim tot ce scriem.

2. Când am debutat, în 1998, s-a spus că scriu ca nouăzeciștii, acum sînt considerată (de unii) douămiiștă. Când i-am spus, supărată, lui Ioan Es Pop că eu nu sînt nouăzecistă, el mi-a răspuns, cu blîndețe: „toți sîntem nouăzeciști”. Aș putea spune că „toți sîntem douămiiști” și așa mai departe. Nu înseamnă nimic să fii sau nu într-o generație. Ce contează sînt prietenii, dintre care scriitorii sînt Nora Iuga, Claudiu Komartin și Marius Chivu. Mi-ar fi plăcut să fie în București Lucian Dan Teodorovici, Florin Lăzărescu și Dan Lungu. Ne-am fi întîlnit mai des. Îmi place să fii în centrul atenției, dar, cum sînt foarte orgolioasă, îmi place să fii bine pregătită cînd ies în față. Ceea ce nu se întîmplă prea des. Sufăr cînd nu sînt chemată la colocviile tinerilor scriitori sau la alte adunări scriitoricești, deși nu mă simt în largul meu în lume.

3. Nu e un tablou, e un film. E multă vînzoleală, dar și destulă tăcere. Numai să știi s-o ascuți.

NORA IUGA:

De la natură sunt neîncadrabilă...

ANDRA ROTARU

În curând, veți pași pe tărâm nemțesc, cu o bursă DAAD și cu o nouă ediție a antologiei de poeme „Capricii periculoase” (Gefahrliche Launen), apărută la celebra editură germană Klett-Cotta, în 2007. Cum arată o zi din viața dumneavoastră, în cadrul unei rezidențe artistice, departe de casă, intrigă și mondenitate?

Fără îndoială, gloria e o formă de alergie specifică mai curând vârstei tinere, când amprenta hormonală e mai mare și cucerirea lumii e la fel de obsedantă ca și cucerirea unei femei inaccesibile. Dorința de a câștiga turnirul, învingându-ți toți adversarii pentru a te putea desprinde de ei, acționează, culmea, și atunci când te afli într-o conjunctură în care nu prea ai la ce să aspiți. Aici apare întrebarea care oricum nu rezolvă mai nimic. Ce e de preferat, să fii rege în țara proștilor sau ultimul în țara deșteptilor? În cazul meu a existat mereu un contrast între ceea ce am știut că merit și ceea ce am obținut. Nu m-am considerat niciodată cea mai mare, pentru că arta și literatura nu se măsoară nici în kilograme, nici în centimetri, dar sunt sigură că, de la prima carte, am făcut altceva decât confrății mei. Nu puteam să mă încadrez: sunt de la natură neîncadrabilă, așa că acea glorie visată în adolescență nu era deloc o costumăție ușor de procurat în România și ce aveam la îndemână nu-mi venea bine... Mă mândresc că un Lucian Raicu și un Valeriu Cristea - poate singurii critici care aveau la vremea aceea organ pentru literatura universală - m-au apreciat. Am așteptat bursa DAAD ca pe o confirmare, pentru că răsplata germanilor și situarea mea alături de Gellu Naum și Mircea Cărtărescu îmi arată tot mai bine că locul rezervat mie nu e nici la Botoșani, nici în antologiile și istoriile literare românești, cu excepția celor semnate de autori care nu se bucură, nici ei, de statutul convenit (e clar că iar am dat-o'n bară, dar cu chiar nu mai am nimic de pierdut). De aceea, o zi din viața mea ilustrează perfect singurătatea alergătorului de cursă lungă.

Nora Iuga s-a întors, o dată cu venirea primăverii, în țară, după o ședere de 6 luni în Elveția. Bursa literară oferită de statul elvețian, în cantonul Zug, este una dintre numeroasele care i-au fost acordate și care certifică faptul că europenii au gust pentru valoare. Scriitoarea nu s-a întors orișicum, ci cu o carte nouă, „Hai, să furăm pepeni”, care va apărea în aprilie la Polirom, și cu pagini noi la cartea „Scrisoarea”, care se întrevede să apară la Târgul de Carte Gaudeamus. Nora Iuga nu s-a în-

lors însă pentru mult timp în România, pentru că o altă țară - Germania - o va lua sub aripa universalității și a marii literaturi, scriitoarea alăturându-se astfel, pe bună dreptate, lui Gellu Naum și Mircea Cărtărescu, care au obținut această bursă prestigioasă, DAAD-ul. După cum bine se știe, Berlinul „face și desface” pulsul poeziei care se scrie în momentul de față, „un cuib” pentru cei merituoși, dar și un turn cu eșafod pentru cei nepregătiți să-i ofere totul.

Care sunt micile neîmpliniri - care ar putea deveni marile împliniri - ale unui scriitor recunoscut și recompensat de statul german de nenumărate ori? Care e dorința literară cea mai recentă care vreți să se îplinească?

Îți spun o mică poveste: dacă nu mă dădeau afară de la Editura Enciclopedică în 1977, unde, cu ceva timp în urmă, discutasem două ore singură în birou cu Paul Goma - pentru că toți colegii au dat bir cu fugiții când l-au văzut -, nu deveneam, constrânsă de context, jurnalistă la revista germană „Volk und Kultur”, care mi-a deschis, prin cunoașterea limbii germane, poarta mult visată a Germaniei, unde mi s-a conferit și Premiul Friedrich Gundolf, decernat de „Akademie für Sprache und Dichtung” (Academia pentru limbă și poezie). Această academie acordă și Premiul Buchner, cea mai mare distincție din Germania. Ce-aș putea să-mi doresc mai mult? De la natura atotputernică nu am cerut niciodată altceva decât să mă apere pe mine și pe ai mei. Se pare că îi place să nu-i ceri Nobelul și alte abțibilduri dintr-astea și atunci ți le dă, ca să mai râdem puțin... Nu ce-mi doresc, mai corect ar suna - ce e deja pe drum: Săpunul lui Leopold Bloom în Bulgaria, Hai, să furăm pepeni în Slovenia (în ambele țări a apărut deja romanul Sexagenara și tânărul), reeditarea antologiei de poezie Gefahrliche Launen (Capricii periculoase) la Editura Klett-Cotta, Germania. Cartea s-a epuizat într-un an. Sexagenara și tânărul se negociază în Elveția la o editură germană și la una franceză; bursa DAAD garantează tipărirea unei cărți în Germania sub egida DAAD-ului, probabil Hai, să furăm pepeni... Nu sunt prea lasă-mă să te las pentru 78 de ani, nu?

De-a lungul vremii, ați cunoscut nenumărate personalități literare și ați avut câțiva profesori care v-au rămas dragi. Care au fost marile întâlniri ale vieții, pe care nu aveți cum să le ratați?

Sunt un copil de duminică, am supraviețuit cu bine foametei, frigului, întunerului, cenzurii: poezia adevărată e greu de cenzurat. Cei din Occident se miră, când îmi citesc poezia, că atâta revoltă a putut fi trecută cu vederea: se pare că nu a fost chiar așa, am plătit cu 8 ani de interdicție de publicare, am revenit la 47 de ani fără nici o fisură. Fundația a fost solidă... Li se datorează acest fapt și unor profesori ca doamna Ștefania Cristescu Golopenția, nume binecunoscut în rezistența românească, George Călinescu, Tudor Vianu și creierului meu frumos, pentru care am o oglindă specială - e secretul meu... Hai să-ți spun ce mi-a dat fiecare din cei trei magi: doamna Golopenția, emoția poeziei și răbdarea, Vianu, organizarea gândirii, Călinescu, grandoarea nebuniei și datul cu tifla. Cum să-l uit pe M.R.P.? El a avut cea mai mare încredere în poezia mea. Glasul lui Rică din Obor se aude adesea în textele mele.

Dacă poezia ar fi un om, cum ar arăta el? Este proza un „animus” de care v-ați îndrăgostit?

Ar avea picioare lungi ca să străbată toată lumea pe jos și ochi care să înghită kilometri de tăcere... Să fim serioși, nu, proză nu există, nici poezie. Ne-am jucat frumos, nu-i așa? Nu există decât o dispoziție interioară care-și alege singură vocea. Iubesc „cheful” sufletului meu de-a se arăta pe mai multe voci deodată.

Cum au decurs cele 6 luni petrecute în cantonul Zug din Elveția, de unde tocmai v-ați întors? Au fost zilele de rezidență artistică prolifică din punct de vedere literar?

Oh, ce păcat, la întrebarea asta nu pot să dau decât un răspuns de contabil: în perioada septembrie-decembrie s-a realizat un roman, Hai, să furăm pepeni - numărul total de pagini 150, apariție în aprilie 2009 la Polirom; în perioada ianuarie-februarie, în continuarea celor 170 de pagini, scrise la București, 80 de pagini din cartea Scrisoarea, pe care o pregătesc pentru Gaudeamus. În rest: cer de plumb, lac de plumb, munți de plumb, traumatism cu comotie cerebrală, analize, spaime, autosugestie impusă, foarte eficientă, și mereu atâția oameni capabili să te iubească total dezinteresat. Elveția e încercare și răsplată - puntea dintre iad și rai.

Ați fost numită în nenumărate rânduri o „scriitoare de talie internațională”, iar cele aproximativ 40 de cronici apărute în urma publicării antologiei „Capricii periculoase” (Gefahrliche Launen) stau drept mărturie. În țară, acest ecou întârzie să se facă simțit, astfel încât vă rog să ne deschideți ochii!

La început, m-a durut că în țara mea revistele nu s-au înghesuit să știe și să consemneze că în Germania, Elveția și Austria mi-au apărut aproximativ 40 de

cronici, portrete și interviuri extrem de entuziaste, cum nu am avut niciodată în România. În mai toate sunt numită „o voce distinctă în poezia europeană”, „ultimul mare suprarealist”, „un suprarealist postmodern”, „nu încape îndoială, Nora Iuga e un Artaud al poeziei!” - tristă țară, când poetul e obligat să își facă singur reclamă, cum pe vremuri, când jucam piese de autori sovietici la casele de cultură din București, înainte de a pași pe scenă îmi făceam cruce și spuneam în gând: „Sfântă obrăznicie, nu mă lăsa!”. Și nu mă lăsa. Obrăznicia salvează de multe ori adevărul.

CREIERUL LUI PIRANESI

Timpul și emoțiile

SORIN LAVRIC

Avem o înțelegere prea convențională a timpului atunci când ni-l închipuim ca pe o săgeată care merge de la stînga la dreapta sau ca pe cadranul unui ceas în care se rotesc niște ace arătătoare. De fapt, timpul nu e o înlănțuire liniară sau circulară de momente, cum nu e nici co-existența în planul conștiinței a celor trei etape temporale: trecut, prezent, viitor. Cum nu e nici măcar încrucișarea în mintea omului a unor stări psihice ca amintirea, așteptarea sau trăirea în prezentul imediat. Toate acestea sunt feluri de a vorbi în gol: vorbim despre cuvinte folosind alte cuvinte și închipuindu-ne că în felul acesta spunem ceva. Nu spunem nimic, dar ne sufocăm cu propriile noastre emisii verbale.

Timpul psihologic e altceva: e modul cum raportul dintre două mișcări este acceptat sau respins de dorințele mele. Cuvintele-cheie sunt raport și dorință. Din încrucișarea raportului cu dorința se naște atenția. După atenția pe care o dau unui gest (și orice gest este o mișcare fizică), timpul curge mai repede sau mai încet, în sensul că perceperea curgerii timpului e invers proporțională cu dorința. Când vreau să scap de o stare neplăcută (atitudine, gest), timpul curge destul de încet ca să trăiesc cu senzația

că nu voi mai scăpa. Când vreau să nu se mai termine o stare fiindcă îmi place, timpul curge suficient de repede ca să am impresia că deja plăcerea s-a isprăvit. Și tot așa cu teama, furia sau urîtul sufletesc. Timpul e dovada că realitatea se comportă exact invers decât aș vrea să se comporte potrivit dorințelor mele. Timpul e gradul de împotrivire cu care realitatea îmi împinșă intențiile, iar atenția e modul în care știu sau nu știu să primesc această împotrivire.

Cînd, mergînd cu metroul, citesc un ziar pînă într-atît de absorbit că pierd noțiunea timpului și uit să cobor în stație, atenția mea, fiind în întregime concentrată asupra unui singur lucru, ignoră complet orice alt plan de referință. Uit că sunt în metrou, că trebuie să ajung într-un loc și că acele ceasului arată o anumită oră. Focalizarea exclusivă a atenției asupra unui singur amănunt abolește simțul timpului. Deci timpul nu există decât acolo unde atenția mea e distributivă, fiind focalizată asupra a cel puțin două mișcări: lectura și mersul metroului între stații, de pildă.

Invers, cînd aștept cu nerăbdare venirea metroului și nu vine, atenția mea nu se mai poate dezlipi de acele ceasului. Dacă acum aș putea, printr-un efort de

voiuță, să-mi iau gîndul de la metrou și de la ora indicată de ceas, gîndindu-mă la cu totul altceva, atunci nu aș resimți timpul ca pe o biciure continuă a răbdării mele. Dar tocmai pentru că nu pot abstrage contextului, tocmai pentru că nu pot scăpa chiar de starea de care vreau să scap – statul pe peronul metroului –, atenția mea, împărțită în două, îmi dă impresia că metroul vine ca melcul și că timpul curge fulgerător.

Concluzie: o atenție distributivă e condiția obligatorie a simțului timpului. „Doamne, cînd a trecut timpul?” nu se spune decît în caz de atenție nedistributivă. Una din situațiile curente cînd simțul timpului ne este dat peste cap apare în cursul eforturilor sau emoțiilor puternice. Se știe, de pildă, că susceptibilitatea corpului la infecții crește în urma unor epidoade scurte și foarte puternice de efort. Ai alergat să prinzi autobuzul și peste cîteva ore te surprinzi cu slăbiciune în încheieturi și cu temperatura crescută. La fel cu sentimentele: o supărare foarte puternică te vlăguiește pînă la extenuare, o panică neașteptată îți împinge vulnerabilitatea pînă la leșin. Toate aceste cazuri presupun o reactivitate excesivă și o sensibilitate mărită în chip patologic. Tocmai de aceea, oamenii emotivi sunt nu doar mai impresionabili, dar chiar mai predispuși la resimțirea timpului ca pe o corvoadă. Numai că fragilitatea lor e și privilegiul lor: fără o astfel de rezonanță excesivă la ce se întîmplă în afară, ei nu ar ajunge să se exprime în chip aparte. Condiția expresiei reușite este reverberația afectivă. Și totuși, ea cîntărește cît o debilitate, deoarece paralizază atenția și inhibă reflexele.

Pentru astfel de firi cu debilitate emo-

tivă, timpul trece mult mai greu. Îi percep curgerea sub forma suferinței lente pe care o resimt din cauza stresului provocat de emoții. Atenția le este fixată maniacal pe cauza declanșării emoției sau pe intensitatea ei dureroasă. Și deși își doresc ca debusolarea sufletească să treacă cît mai repede, constată că ea nu trece, prelungindu-se pînă la epuizare. În schimb, pentru oamenii sănătoși, timpul trece ca o săgeată: coeficientul lor de frecare cu întîmplările vieții este mult mai mic, și asta grație receptivității scăzute la mediul exterior. Ei simt normal și mediu, fără aderențe dureroase și fără eco-uri amplificatoare, de unde și senzația pe care o au că viața li se scurge mai repede decît o pot trăi. Stranițetea este că tocmai cei pentru care timpul trece lent sunt și cei care au senzația că timpul pe care îl au la îndemînă e foarte scurt.

Pe un om căruia nu-i ajunge timpul îl recunoști după nemulțumirea febrilă care îi apasă ființa. Nemulțumirea are două motive: că e mereu măcinat de poziții pe care nu și le dorește și, în al doilea rînd, că atenția pe care o acordă obligațiilor este subminată de tumultul lui sufletesc. E ca și cum atenția îi este absorbită de emoții atît de puternice încît omul nu mai are timp să se ocupe de îndelețnicirile curente. De aici și senzația de neglijență pe care o face asupra celor din jur. El pare împrăștiat, cînd, de fapt, e concentrat obsesiv asupra stărilor de spirit care îi rod integritatea psihică. E rupt de curgerea temporală a lumii fiindcă e prea legat de curgerea vieții interioare. Și tot el ce cel căruia nu-i ajunge timpul. În schimb, se poate exprima așa cum oamenii sănătoși nu o pot face.

«

Cartea lui Serghei Dovlatov **Rezervația Pușkin** este mărturia lucidă a insuportabilei claustrări impuse de regimul comunist din Rusia celei de-a doua jumătăți a secolului trecut. Însă ea este simultan – deși aparent paradoxal – mărturia neputinței constitutive de a evada dintr-o țară și dintr-o limbă proprii, pentru a-ți construi alt destin.

Boris este, înainte de toate, un scriitor; însă nu orice fel de scriitor, ci unul dintre aceia care nu reușește să publice nimic. „Cu viciile tale ar trebui să fii minimum Hemingway” (p. 9), îi aruncă Tania, reproșându-i mai ales intesa lui „preocupare” pentru alcool, înainte de a-l părăsi. Încercînd să-și câștige într-un fel existența, Boris obține postul de gid în muzeul-rezervație, care devine metafora unei lumi întregi. Cunoștințele sale literare, capacitatea sa de a lega, în aceeași frază, numele a două curente literare și de a-i așeza unul lângă altul pe Pușkin și pe Goethe îi asigură postul cu oarecare ușurință. Locuiește într-o cameră mizeră, primită în schimb al a aproape două duzini de sticlă de votcă, împreună cu ciudatul și proaspătul posesor al numitelor sticle.

Lucrurile par, așadar, să intre în normal. Reușește chiar să le trimită soției și fetei sale o sumă frumușică de bani, abținându-se, pentru câteva săptămâni, de la băutura. Însă acesta e momentul în care se declanșează mecanismul ce avea să-l poarte, numai câteva săptămâni mai târziu, în lumea bine cunoscută a viciului, în care lucrurile se dematerializează și se pierd în spatele aburilor de alcool. Tania vine la rezervație pentru a-l anunța că are de gînd să plece. În America și împreună cu fiica lor. Îl întreabă, cu nedisimulată sinceritate și sperînd într-un răspuns afirmativ, dacă vrea să vină și el. Răspunsul lui vine însă fără ezitare și este unul negativ. La insistențele ei, o lămurește că „nu-i nimic de explicat... E limba mea, poporul meu, țara mea smintită... Închipuie-ți, eu îi iubesc pînă și pe milițieni.” (p. 96). Apoi, urmează în același fel: „Într-o limbă străină, ne pierdem optzeci la sută din personalitate. Ne pierdem capacitatea de a glumi, de a zeflemisi. Atît și e de ajuns să mă îngrozesc”.

Însă groaza lui nu e suficientă pentru amândoi. Groaza lui nu o poate determina și pe ea să rămână, iar hotărîrea ei fermă îl uimește. Îi apare acum o altă femeie decît cea pe care apucase s-o cunoască timp de zece ani. După plecările ei succesive, mai întîi de la Rezervația „Pușkin”, apoi, în cele din urmă, din Rusia, Boris se prăbușește, timp de unsprezece zile, într-o stare de profundă letargie, din care nu ieșea decît pentru a face rost de alte sticle. Este vizitat de miliție, însă nu poate și nu vrea să deschidă ușa, ceea ce îi determină pe milițieni să revină mereu, la diferite ore din zi și din ce în ce mai

CARTEA STRĂINĂ

Rezervația Pușkin

PAUL-GABRIEL SANDU

SERGHEI DOVLATOV

Rezervația Pușkin

traducere din limba rusă de Margareta Șipoș, București, Humanitas, 2007, 152 pagini

amenințatori. Însă, între vizitele milițienilor, Boris primește un telefon, apoi aude vocea Taniei cum „își făcea loc prin haos” (p. 152). Erău bine, ajunseseră în Austria. Dacă se vor mai întîlni vreodată, o întreabă el, iar răspunsul ei sună liniștitor. „Da, dacă ne iubesti...”. „Jubirea e pentru tineret. Pentru militari și sportivi... Aici totul e mai complicat. Aici nu-i vorba de iubire, ci de destin” (p. 153), urmează replica lui, înainte de clic-ul telefonului, care așază peste încăpere liniștea de mai înainte.

Scriitura agilă și plină de vervă, construită din fraze rețezate, concise, în care cuvintele stridente sunt potrivite cu minuție, observațiile fine, tonul ironic și agresiv sunt calitățile indiscutabile ale stilului micului roman al scriitorului rus, care atinge, în unele locuri, perfecțiunea. Iată, bunăoară, cum este clădită imaginea unui sat azvârlit pe o culme de deal: „Pe-alături umblau vaci monocolor, plate, ca niște decoruri de teatru. Oi murdare, cu fizionomii decadente, ciupeau fără chef iarba. Deasupra acoperișurilor dădeau târcoale ciorile. [...] Găinile evoluau cu un umblet nervos ca-n filmele de desene animate. Căinii scunzi, flocoși, lătrau ascuți.” (p. 31).

Sentimentul de lume părăsită, devorată de cariile uitării, în care miracolul vieții a fost redus la funcționarea – ca însăși defectă – a câtorva mecanisme, ambianța de „rezervație”, sunt surprinse cu o precizie uimitoare, lăsînd aerul unei fotografii bune, reușite din întîmplare. Însă, dacă ironia nu ar fi esența însăși a stilului, pericolul, așteptînd de pretutindeni, este prăbușirea într-o lume kafkiană, nu doar monotonă și ternă, ci angoasantă și cîmpitoare. Echilibrul – de altfel, foarte dificil de menținut – nu pare a suferi nicăieri, deznădejdea fiind mereu colorată de replicile unor personaje caricaturale sau de finele observații ale naratorului. Căutînd un localnic ce i-ar putea închiria pentru câteva luni o cameră, Boris face cunoștință cu unul dintre acele personaje hilare, pentru care strîmbăturile și semnele furișe, făcute din ochi, sunt liniile de

conduită: „Fățiș preocupat, Tolik urină din cerdac. Apoi deschise ușa și strigă: – Alio! Răsscobotile Ivanici! Ești căutat. Și făcându-mi cu ochiul, adăugă: – De la miliție, pentru pensia alimentară” (p. 32).

Discuția privitoare la prețul închirierii camerei dorite se transformă într-o ciudată mărturisire a viciului proprietarului, așa cum discuția despre Lizka care „ar trebui spânzurată, da' nu-mi fac eu de lucru cu ea [...]” (p. 36), trădează cu un umor neașteptat grotescul, dacă nu absurdul unei situații conjugale. Evadarea prin alcool, cea mai la îndemînă modalitate de a te sustrage „rezervației”, este și ea citită în cheie ironică, devenind, astfel, mai puțin condamnată, dobîndindu-și un anume firesc, care reclamă oarecare înțelegere: „Mă abfin cu ușurință de la primul pahar. Dar nu știu să mă opresc. Motorul e bun, dar frânelor îmi joacă festa” (p. 64).

Dacă la nivel stilistic singurul fel în care se poate evada dintr-o lume ferecată, lipsită de ferestre asemenea unei monade leibniziene, este ironia și sarcasmul, la nivel existențial contrapartea acestei trăsături de stil este alcoolismul. Ținînd seama de această observație, finalul romanului, scris mai degrabă într-o notă sumbră, lipsit de culoarea vie a umorului și a ironiei, poate fi înțeles ca recursul la un alt fel de evadare, evadare care nu mai poate fi împlinită printr-un artificiu de stil. O evadare care reclamă, așadar, prăbușirea în inconștiența oferită de alcool.

Romanul lui Dovlatov ia forma unei neîncetate pendulări între lumea claustrării, a „rezervației” și cea a numeroaselor „plecări din prezent”, care alternează mereu, în căutarea unei soluții definitive. Paradoxul este că nici una dintre modalitățile de evadare temporară nu este suficientă, singura soluție fiind cea a plecării fizice dincolo de granițele „rezervației”. Numai că definitivul unei astfel de evadări este insuportabil. Singura soluție este constatarea lipsei oricărei soluții.

«

Burghezul gentilom în viziune valahă

MIRCEA GHITULESCU

Teatrul Valah din Giurgiu, cu o istorie pe cât de scurtă, pe atât de complicată, te întâmpină cu un banner senzațional pe fațadă: „merg la teatru pentru că mă iubesc”. Este ideea noii conduceri girată de Cosmin Crețu, actor provenit dintr-o recentă și solidă familie de tip italian (de Filippo): familia Crețu. Noi, cei care nu mergem la teatru pentru că ne iubim sinele, ci, dimpotrivă, pentru că ne detestăm, am găsit foarte multe și secrete motive de răs în **Jourdain cel scrântit**, de Mihai Bulgakov, o parafrază după **Burghezul gentilom**, de Moliere.

Un „burghez gentilom” înseamnă un ciocoi care are prea mulți bani și nu știe pe ce să-i cheltuiască. Petrică Ionescu, într-un spectacol de tristă amintire de la Teatrul Național din București, îl vedea în Jourdain pe Gigi Becali și nu știm de ce nu l-a convins să joace el în locul lui Rebengiu. Jourdain, care „vorbește în proză”, și Chirița care încearcă să vorbească în limba franceză par ridicoli, dar, în realitate, sunt aducători de progres dacă aruncă banii pe înobilirea lor. Nu pe înobilirea fotoliului aurit al lui Becali, ci a șezutului său, să ne înțelegem.

Persecutat în aceeași măsură de Moliere și de Stalin, dramaturgul și romanierul rus Mihai Bulgakov „l-a rescris” subversiv pe clascul teatrului francez (**Cabala bigoților**, **Jourdain cel scrântit**), dar și pe **Don Quijote** și chiar **Noul Testament**, în romanul **Maestrul și Margareta**, dramatizat la noi de Cătălina Buzoianu și difuzat sub formă de spectacol la Teatrul Mic, în anii '80.

Marginalizat, chinuit psihic în anii '30, când Stalin începuse să facă și critică literară pentru a pune ordine în literatura rusă (poate pentru a intra cu un orizont mai larg în Al Doilea Război Mondial), Mihai Bulgakov a fost printre cei dizgrăiați. Pe calea deschisă de Cătălina Buzoianu, acest suflet slav a fost reprezentat la noi nu numai cu textele scrise pentru teatru, dar și cu adaptări după romanele și povestirile sale. **Inimă de câine** încă se mai joacă la Teatrul Național din București.

O surpriză de calitate ne oferă Teatrul Valah din Giurgiu cu **Jourdain cel scrântit**, parodie după Moliere, pusă în scenă cu temperament de Emil Gaju, cel mai înțelegător regizor al celei mai bune comedii românești: **Gaițele**, de Al. Kirițescu. El a făcut la Giurgiu o comedie muzicală cu dansuri cum i-ar fi plăcut, poate, lui Moliere însuși, nu neapărat lui Bulgakov.

Nimic nu lipsește din acest spectacol, îi spuneam lui Emil Gaju, în afară de latura subversivă „bulgakoviană”, dar tot la fel de adevărat este că nimeni nu-i duce lipsa. Spectacolul este atât de cuceritor încât uiți toate complicațiile intelectuale și te saturezi de răs. Emil Gaju ornamentează un text cu **Burghezul gentilom**, de Moliere, rescris de Bulgakov, adăugând tot ce lipsește spiritului însetat de veselie: dansuri, gaguri, invenții de tot felul.

Jourdain („ciocoiul”, cum spunea Nicolae Filimon în romanul său balzacian înainte de Balzac) este plin de bani și vrea să îi cheltuiască pe cultură. Este soluția lui pentru a se depăși, asemenea Chiriței lui Alecsandri. Plătește bine profesori care, în imaginația lui Emil Gaju, sunt frumoase femei care nu te învață nimic și totuși le ascuți Mihaela Olar - filozofie, Iasmina Petrovici - dans, Ana Odagiu - muzică și teatru (de, regizor...), Giulia Ionescu - scrimă.

Farmecul teatrului este, între altele, că te face să iubești personaje negative. Un astfel de personaj complet ieșit din context, dar mereu „anturat” (mai ales prin contribuția Sabine Grădinaru) este Jourdain, interpretat de Cosmin Crețu. Din acest moment, riscul este ca spectacolul să se transforme în recital. Nu-i mai trebuia actorului decât o perucă pentru a semăna cu Michael și peruca a venit. Totul s-a transformat într-o parodie a unui concert rock. Rock și nu prea, pentru că autorii muzicii originale (Tică Lumânare) s-au pierdut pe drum, iar Emil Gaju a trebuit să bage Gounod și Häendel în completare.

Nimic din ce am spus până acum nu este mai important decât faptul că Emil Gaju a acceptat ca actorii săi (minus seniorii) să învețe teatru pe scenă, și nu în sălile de studii. Este un spectacol de grup (joacă toți actorii deodată) fermecător prin stângăcie, și nu prin perfecțiune, iar regizorul, în mod sigur, contează pe asta. Mai contează și pe „biomecanica” râsului, mai ales în cazul Doamnei Jourdain (Ana Călărășu), cel mai bun rol, „confectionat” din mai nimic. Un rol ce creează fisuri de dramă aparentă (dacă gelozia este o dramă) în plină comedie. Cultivat și atent să pună cultura în mișcare, Emil Gaju promite o viitoare mare comedie muzicală românească pe texte clasice. Și ceva în plus: bani pentru cultură.

Mari actori români...

CĂLIN STĂNCULESCU

...Este titlul filmului semnat de regizorul Mihai Constantinescu, sprijinit de producătorul Titi Popescu și Casa de filme FILMEX, precum și de scenaristul Radu Beligan, nonagenarul societar al Naționalului bucureștean. Ambiția scenaristului este transparentă din primele secvențe ale filmului de montaj. Dincolo de componenta nostalgic autobiografică, intens accentuată chiar de vizita făcută pe marlurile Senei pentru a rememora contribuția actorilor români la faima scenelor franceze, scenaristul dorește să materializeze un omagiu amplu adus mai multor generații de actori, începând de la M. Pascally și M. Millo.

Dintre generațiile de mari actori ce au jucat pe scenele românești înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, sunt reținute multe apariții „nemurite” pe peliculă de filme mai mult sau mai puțin inspirate din epocă, cum ar fi **Trenul fantomă**, unde, alături de Gheorghe Storin, apare într-un impresionant rol de seducător Tony Bulandra, sau celebra **O noapte furtunoasă** de Jean Georgescu, în care apar Miluță Gheorghiu, Alexandru Giugaru și scenaristul nostru aflat la debutul în cinema cu rolul Rică Venturiano. Radu Beligan va reidiva rapid cu arta filmului, apărând și în **Visul unei nopți de iarnă**, semnat de același regizor în 1944.

Dintre generațiile mai apropiate ca vârstă „decanului” de la Național, merită a fi consemnate aparițiile lui Victor Rebengiu, Gheorghe Dinică, Ion Lucian și mai tânărul Ștefan Iordache care, cu puțin timp înaintea morții sale atât de timpurii, rememorează lecțiile de actorie primite, tot pe platourile filmului, de la Fory Etterle, George Calboreanu, Costache Antoniu, Sandu Sticlaru sau Ștefan Ciubotărașu.

Existența peliculei recuperatoare este și șansa unor triumfuri teatrale înregistrate peste hotare fie în capitala Franței cu **Rinocerii** lui Eugene Ionesco, spectacol apreciat superlativ chiar de autorul ales printre „nemuritorii” Hexagonului, fie în Italia unde **Bădăranii** devenea, la rândul său, un spectacol de referință pentru strălucirea geniului lui Carlo Goldoni.

Fără a se hotărî care exemplificări sunt mai elocvente pentru arta actorului, din moment ce sunt montate atât secvențe mai mult sau mai puțin edificatoare de film, cât și fragmente din spectacole de teatru, Mihai Constantinescu apelează și la câteva fragmente ce ar putea fi interpretate ca mici arte poetice ale actorilor. Aici, Ion Caramitru rememorează lecțiile de mare artă primite de la Liviu Ciulei, dar actorul nu va uita să menționeze disciplina interioară a artistului, etica sa, cultul pentru profesiune, ce transpare din fiecare replică, din fiecare prezență scenică. Și, de asemenea, nu-l va uita nici pe Lucian Pintilie dintre mentorii săi sau chiar pe Radu Beligan pentru capacitatea de construcție a personajelor.

Gheorghe Dinică, la rândul său, va rememora pe marii săi colegi și prieteni Gheorghe Cozorici, Constantin Rauțchi sau Amza Pellea, aducându-le cu modestie prinosul de admirație și recunoștință meritat de asemenea „eroi” ai scenei și ecranului.

Mărturie subiectivă și fără îndoială meritorie, „omagiul” adus de Mihai Constantinescu și Radu Beligan artei actorilor români este evident fragmentară și deschisă unor necesare completări, mai ales la capitolul ce privește actorii de vârstă până la șazeci de ani. Dar aici menirea retrospectivă va trebui să aparțină unui purtător de cuvânt de generație, unei personalități emblematice, așa cum a fost și Radu Beligan, nu doar ca interpret, ci și ca director de teatru, poziție ce i-a facilitat inspirate politici de repertoriu și mari victorii artistice.

Filmul lui Mihai Constantinescu trezește iubirea de teatru și difuzarea sa în mediile școlare ar fi salutară nu doar pentru funcția sa de retrospectivă. Filmul **Mari actori români** este totodată o schiță de istorie teatrală, ce poate fi oricând îmbogățită de o voce inspirată de marile personalități ale scenelor și ecranului românești.

Săptămâna premierei acestui film a avut ca eveniment și decernarea Premiilor Gopo, manifestare ce a făcut uitată pentru puțin timp criza. În același timp finalizarea concursului de proiecte de la Centrul Național al Cinematografiei a materializat opinia separată a regizorului Cristian Mungiu față de prevederile regulamentare de apreciere a scenariilor. De fapt, regizorul a reiterat niște hibe de regulament semnalate chiar pe parcursul rândurilor acestei rubrici cu un an în urmă. Da se pare că totul se va rezolva cu o nouă lege a cinematografului, care va fi păstritor de veșnic tânărul senator cineast Sergiu Nicolaescu.

Nostradamus la Sibiu și Orfeu din absidă

HORIA GÂRBEA

Am scris de multe ori despre Cassian Maria Spiridon ca poet și nu sînt singurul. E greu să te sustragi unui autor care se impune zi de zi, ceas de ceas și în proporție (relativ) de masă. Deunăzi, o fină poetă din Caracal îmi scria că visul său este să publice în **Convorbiri literare** pentru că asta ar însemna o consacrare venită din partea idolului ei, redactorul-șef al acestei publicații. Nu am tresărit de invidie (fiind totuși dramaturg!), dar mă gândesc că autori ce pot stîrni asemenea emulație sînt necesari mai ales pentru susținerea ideii de poezie în rîndul aspiranților. Căci noi, care știm bine opera lui Cassian Maria Spiridon, chiar dacă ne întărim în convingerea că ea contează, nu mai rodim la umbra ei. Recentul volum al prolificului autor ieșean este, poate, cel mai restrîns ca număr de pagini din cariera sa nezgîrcită cu versurile. Nu bate suta de pagini. Ceea ce e mai bine, pentru că, să fim drepiți, el dovedește o autolimitare superioară altor cărți. Tema volumului, a cărui împărțire în trei cicluri mi se pare arbitrară - probabil corespunde vreunor perioade specifice de creație ale autorului, dar cartea e unitară -, este evidentă. Avem de-a face cu o parafrază la cîn-

CASSIAN MARIA SPIRIDON
O săgeată îmbrăcată în roșu
Editura Paralela 45, poezie

turi mitologice referitoare la coborîrea în Infern. La urma urmelor, orice erou care se respectă a fost pe acolo: Ulise ca și Ghilgameș, Orfeu după Euridice, mai încoace Dante. E greu de crezut că un poet ajuns în preajma aniversării a 60 de ani de viață nu vrea să dea o raită pe acolo. Întîlnirea zeului, lupta inegală cu timpul, descoperirea umbrei și soarele ce coboară sînt ipostaze ale coborîrii conștiente a eului în adîncul în care, după o vreme tot mai scurtă, va fi să se scufunde. Poetul încearcă să facă, intelectual, dar și ca simțire, un voiaj de probă. Contorsionarea textelor (nu-i ușor să-ți privești Infernul, nici măcar Purgatoriul în față) complică percepția cititorului față de o relatare care se găsește pe sine între infinite paranteze, cărări labirintice, variante. Săgeata îmbrăcată în roșu e Timpul ireversibil orientat spre viitor. Ne putem imagina că, pe unul dintre culoare, autorul a găsit un cazan fumegînd pe care scria simplu: C.M.S. - Iași. Și atunci, a început să își perceapă itinerariile terestre (sînt multe poeme de călătorie în volum) ca pe niște serpentine spre un viitor de reconfortante certitudini.

față de o relatare care se găsește pe sine între infinite paranteze, cărări labirintice, variante. Săgeata îmbrăcată în roșu e Timpul ireversibil orientat spre viitor. Ne putem imagina că, pe unul dintre culoare, autorul a găsit un cazan fumegînd pe care scria simplu: C.M.S. - Iași. Și atunci, a început să își perceapă itinerariile terestre (sînt multe poeme de călătorie în volum) ca pe niște serpentine spre un viitor de reconfortante certitudini.

Lucia Verona
Fără canguri
Editura Tracus Arte, proză scurtă

vizînd construcția elaborată a volumului ca un obiect unitar, cititorul care l-ar deschide la întîmplare și ar citi o singură piesă, ignorînd că ea face parte dintr-un mozaic, s-ar delecta sincer cu scriitura bine condusă, cu fizionomiile personajelor și cu ingeniozitatea dramatică a traseului narativ.

Din teatru, Lucia Verona aduce în proză capacitatea de a crea personaje și intrigi, replica și suspanul. Piesele ei de teatru au de suportat reproșul că sînt prea succinte, că acțiunea ajunge la finalul adesea

surprinzător înainte ca spectatorul să se fi dezmeticit și chiar să se fi gustat finețea loviturilor de teatru în care e maestră Lucia Verona. La proza scurtă, autoarea găsește exact ritmul potrivit, nu e timp de plictiseală, nici de zăbăvă în complicații excesive. Povestea curge rapid, dar zigzagat, ca o cursă de slalom special.

O ingenioasă elaborare a efectelor caracterizează scrisul Luciei Verona, indiferent de gen. Poți fi sigur că pușca agățată în cui în actul întîi va trage și chiar va ucide pînă în actul trei. Așa fiind, povestirea care deschide volumul, **Armura**, nu fără un contrapunct intertextual cu o genială poezie a lui Nichita Stănescu, dă cheia cărții care va urma. Lumea personajelor Luciei Verona este „o armură în care să ne ascundem”, dar una care nu ne apără, ca pe niște cavaleri, ci una care ne expune jocului întîmplării. Spune asta o autoare la care nimic nu este întîmplător!

Cu (sau) **Fără canguri**, Lucia Verona își celebrează în modul său abil și jucăuș, un nou tip de consacrare. Pentru cunoscătorii ca și pentru profani, proza ei e un prilej de bucurie și amuzament.

SORIN ROȘCA
Poeme colibri
Hummingbird poems
Ex-Ponto, poezie

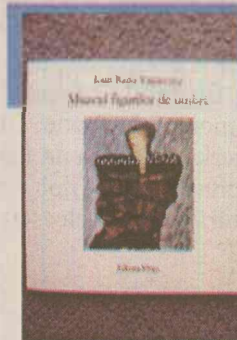
labelor. Este acesta cazul multor texte de Sorin Roșca și meritul său devine evident în câteva notații ce ne fac să uităm de restrîngerea programatică a cuvintelor. După furtună - /pînza păianjenului/ între plopii rupți. Sau Greu de crezut/ în ochii unei furnici/ marea și cerul. Limitarea cea mai severă și mai binevenită în poezia lui Sorin Roșca nu este cea la puținătatea vorbelor, ci supunerea la spiritul haiku - lăsînd natura să se oglindească în poezie, fără acele fioroase filozofeme cu care ne intoxică adesea preținșii autori de asemenea poeme. Poetul, ochiul care privește sau obiectivul care fotografiază este, în fine, ascuns cu meșteșug și nu se arată,

neplăcut, cu atotcunoașterea lui. Numai așa, în liniște deplină, vorba autorului, pașii furnicii gonesc somnul tigrului. **Colibri** lui Sorin Roșca sînt printre puținele texte de asemenea factură de la noi cărora le recunosc reușita.

ILIE CONSTANTIN
Pînda sufletului - L'âme aux aguets
Editura Paralela 45, antologie lirică

Ilie Constantin a intrat de curînd în categoria poezilor „șaptezecisti”... la vîrstă. Distinsul poet bilingv, de fapt trilingv, numărînd și italiană, își sărbătorește cei 14 lustri de viață cu o antologie care adună poeme scrise în aproape jumătate de veac, antologînd chiar și un poem din volumul de debut (**Vîntul cutreieră apele** - 1960). La Ilie Constantin impresionează atașamentul pentru lirism devotamentul față de poezia fină ca o „**Marină de Hokusai**” (titlul unui poem). Poetul are o seninătate clasică, înfiripă metafore căutate precum ochiul ciclopului care se deschide în miezul ochiului - vîrtejului - ciclonului, mizînd pe paronimia ce există și în franceză, limba în care a fost, inițial, creat poemul. Cărțile scrise în limba română sînt cuprinse în antologie pînă la volumul **Celălalt** (1972). După 1983, cu volumul **L'ailleurs (Înaltăpartele)**, Ilie Constantin a scris în franceză, antologia avînd și versiunea românească a textelor. Prefața volumului îi aparține lui Eugen Negrici, care vorbește despre izolarea și chiar „criogenia” la care s-a supus și a fost supus poetul în anii exilului. Dar Ilie Constantin a ales calea întoarcerii, în 1992, în țara natală, una a „iluziilor literaturii”, după prefațatorul său. Considerat la debut cel mai important scriitor al generației sale, uitat apoi în exil, Ilie Constantin a (fost) regăsit (de) literatura noastră și a devenit acum, ajutat și de longevitate într-o serie ce nu prea s-a bucurat de ea, un veritabil „bătrîn înțelept” al poeziei, încununat cu premii opera omnia și justificată admirație. Poezia sa a rămas limpede și atemporală: *În limpezimea de februarie, / șlepurile Senei deșteptate/suferă inspecția solară.* Arta sa poetică se mărturisește la fel de clar: *Le poème parle plus qu' il résonne. Rezon!*

IOAN RADU VĂCĂRESCU
Muzeul figurilor de umbră
Editura Vinea, poezie

Poezia lui Ioan Radu Văcărescu s-a găsit de multă vreme pe sine. La fel și poetul. El ilustrează paradoxul de a fi un revoltat în același timp cu un elegiac. Cele două naturi, bine sudate prin creație, dar și prin cultură asimilată, îi dau o tensiune permanentă, de arc bimetalic, care se înclină în fiecare dintre părți, după cum dictează temperatura ambientă. Muzeul figurilor de umbră e Sibiu, misterios și poetic în sine, decorul firesc al operei locuitorului său, elegiacul, cer care deplînge nostalgic emigrarea prietenilor și dispariția pînă și a leilor de piatră de la Împăratul romanilor. Dar un asemenea muzeu e memoria poetului însuși, care adună aceste figuri, păstrătoare cu toate detaliile. Poetul exhibă o natură contradictorie: are pulsioni histrionice pe care le topește imediat în melancolie, le lasă să curgă printre pietre baroce. El este un sălbatic leopard ce se îmblînzește la parfumul trecutului. În recentul volum, Ioan Radu Văcărescu pare a fi un Nostradamus de Sibiu după ce a scrutat în deplină cunoștință de cauză tot viitorul și încearcă acum să găsească tot mai încifrate catrene pentru expunerea lui. Diferența este că viitorul anticipat de vizionar este, de fapt, trecutul, conținutul amintirilor, pe care însă autorul le privește cu aceeași surpriză și încîntare cu care le-ar descoperi prin clarviziune metapsihică. Că și orașul pe care îl cîntă, poezia lui Ioan Radu Văcărescu este una de atmosferă, ambianța și decorul sînt aproape totul și ele creează de la sine conținutul, așa cum castelele scoțiene generează automat fantome, iar blocurile din Militari nu. În fond, Sibiu e șansa poeziei lui Ioan Radu Văcărescu. Sau, poate, e tocmai invers?

GELU BOGDAN MARIN
Mamiferul minoritar
Fundația Culturală Antares, poezie

Un titlu bizar atrage atenția asupra unui poet destul de ciudat la rîndul său. Cine să fie **Mamiferul minoritar**. Poetul însuși, desigur, acest slujbaș mărunț care abia își poate permite un început de revoltă. Poezia lui Gelu Bogdan Marin este o retragere a autorului strivit de o realitate ostilă și de tirania propriului text. Între aceste două forțe de compresie, omul se aplatizează, organele lui devin o planșă de anatomie cu elementele încurcate. Uneori, versurile sînt enunțuri absurde, în acord cu situația descrisă. Alteori urechea îl mai trădează pe poet și el mai scoate cîte un scheunat liricoid: *metaforă șiroiindu-mi pe tîmple*. În general însă, Gelu Bogdan Marin e coerent și consecvent în intenția sa de a ne comunica angoasele. Destule pasaje atrag atenția în chip special asupra înzestrării sale și a experienței de poet la a treia carte: *oricum m-aș întoarce/ fereastra îmi rămîne lipită de ochi/motiv pentru care/ nu pot trece întreg prin lume/ și nu pot deveni eroul acestui bulevard// de parcă m-ar vedea cineva*. Traumatizată de lume și de sine, poezia scrisă din conștiința minorității și chiar minoratului ei nu este, în schimb, de ignorat pentru cine o pricepe. În asumarea acestei situații, poetul pune destul talent și destul orgoliu.

La Velcești, la adevărații Velcești!

STELIAN TĂBĂRAȘ

Nu degeaba îmi încep aceste rânduri cu parafraza vestitei sintagme din **Craii de Curtea Veche**: „La Arnoteni, la adevărații Arnoteni!”, ovație cu care Craii își încheiau șederea în birturile de rând ale Bucureștilor, plecând spre un loc al elevației și confortului. Grădina Arnotenilor era, se pare, peste Dâmbovița - cam pe unde este astăzi Tribunalul Mare, dacă e să dăm crezare căutărilor mateine ale lui Ion Drăgănoiu, poetul ce-și făcuse o pasiune din reconstituirea traseelor Crailor prin București.

Așadar, „La Velcești!” era strigătul nostru după ce încheiam o seară la Studioul de poezie al Radiodifuziunii, celebru prin anii '70 - de fapt, primul teatru de poezie din România. Acest teatru reușise să aleagă în jurul lui poeți, actori, recitatori, jurnaliști, „chibiți” dintre cei mai interesați de cultură; nucleul lui, o adevărată școală de recitare a mării poezii, era alcătuit din Mihai Velcescu, Marina Maican, Vasile Pupeza, Ovidiu Iuliu Moldovan, Ion Caramitru, Cornel Coman, Jeannine Stavarache, Tudor Gheorghe și - mai vârstnicii de atunci - Emil Liptac, Ludovic Antal, Adela Mărculescu, Leopoldina Bălănuță, Emil Botta, Dina Cocea, Jeannot Marinescu, Mihai Moraru și mulți alții (între care, destul de des, Gabriel Gheorghiu, Cimbă Cantacuzino, Passy Menzel, Doru și Aimée Iacobescu, Doru Stănculescu). După spectacol și după paharul de

rigoare băut aproape festiv la parterul Turnului din Piața Palatului, tot nu ne venea să ne despărțim. Aveam atâtea de comentat, de povestit, de evocat. Cele două ceasuri de spectacol păreau un veac de întâmplări care trebuiau neapărat dezbătute în seara aceea, cu nuanțe și comentarii care nu sufereau amânare! Hotărâam atunci să mergem „la Velcești!”.

Casa Velceștilor era aproape, pe Nuferilor (azi Berthelot); eu locuiam, după căsătorie, pe Cobălcescu; eram, deci, vecini și aproape nedespărțiți. Ne vedeam de câte ori se ivea prilejul, fie în odaia noastră albă, unde locul lor preferat era o ladă veche de zestre, fie în sufrageria lor cu banchete în jurul unei sobe cu cable vechi. Acolo invitau tot grupul de actori după spectacol; aș paria că nu există actor din Bucureștii anilor '70 care să nu fi trecut pe acolo măcar o dată. Mai mult „cafeleam” decât să bem; discuțiile păraseau domeniul strict al recitărilor de poezie și cutreierau cele mai varii domenii. Participau deseori și părintele Chiriac de la biserica de alături și filozoful Grigore Popa, așa încât a-i comenta pe René Guenon sau Søren Kierkegaard era un fapt obișnuit. Actorii recitau între ei, noi, cei care scriam literatură (Puiu Velcescu era și un rafinat

poet, scria versuri mistice de o muzicalitate incantatorie, oarecum în linia lui Vasile Voiculescu), ne împărtășeam ultimele descoperiri literare și „manuscrise calde”.

Pe Mihai Velcescu, Puiu, cum îi spuneau nu numai prietenii, îl cunoscusem în armată, pe niște dealuri neospitaliere ale Bacăului; oricât de imposibilă era viața de student militar, ne găseam totuși timp de discuții literare. În jurul nostru s-au „sedimentat” Tudor Gheorghe, Titus Munteanu, Vasile Cișmaș, compozitorul D. Arpad. Puiu trăia adevărate dedublări mistice, era de o sensibilitate molipsitoare, trecea ușor de la răs la plâns și era superstițios în toate, chiar și în așteptarea Marinarului (Marina Maican-Velcescu, o mare actriță, perchea lui unică și definitivă). Am rămas prieteni și cred că lui i se datorează inițierea Studioului de Poezie. Care nu avea loc numai în sala de concerte a Radiodifuziunii; mergeam și în deplasări în provincie. Dintr-o invitație memorabilă la Sinaia, la cursurile de vară de limbă română, organizate pe atunci de academicianul Boris Cazacu, mi-a rămas în minte o întâmplare uimitoare. Tudor Gheorghe cânta, ca întotdeauna și pentru el însuși, capodopere de folclor, când, la încheierea spectacolului, s-a

apropiat de el un student străin bărbos, după toate aparențele nordic - despre care nu te-ai fi așteptat să aibă habar de altceva decât de corăbii vikinge. Un uriaș care s-a înclinat în fața lui Tudor Gheorghe și l-a întrebat într-o română impecabilă: „Aveți cumva în repertoriul dumneavoastră și **Bocetul** lui Brăiloiu?”.

Mihai Velcescu și „Marinarul” său fuseseră și excelenți regizori la teatrul din Botoșani; le-am văzut de câteva ori montările aduse la București; de obicei, Puiu alegea piese antice ori capodopere poetice și simbolice, între care **Columna**, după un text de Mircea Eliade. Din acea piesă mi-a rămas în amintire un moment cutremurător. În timpul construirii Columnei, la meșterul Brăncuși vine un grup de țărani și-l imploră: „Opriți-vă, meștere. Ne mor copiii, se urcă în coloane fără de sfârșit și nu mai întorc...!” Într-o asemenea Colu-

nă a urcat într-o zi, mult prea tânăr, Mihai Velcescu.

„La Velcești” înseamnă pentru mine locul speranțelor și idealurilor, un anotimp al încrederii în prietenie - acum, când mai bine de jumătate din prietenii de atunci nu mai sunt, când alții s-au răspândit prin lume, iar unii și-au schimbat chiar profesiile...

Mea culpa: trăiam într-o altă galaxie. Dar, de când m-a ars năpasta și țin rubrică la gazetă, îmi dau seama pe zi ce trece cât de mare e planeta TV și cât de diferită de meleagurile noastre. Acolo sunt ființe ca și noi, cu doi ochi, piele pe gât și picioare până-n pământ, însă obiceiurile lor, modul de gândi și felul cum trăiesc băștinașii TV sunt un inepuizabil motiv de studiu și de reflecție. Dar asta n-ar fi nimic. Mirarea mea nu conține când observ ce fel de oameni (de-ai noștri) se uită la ei, ce îi preocupă pe telespectatori și de ce.

Mai deunăzi, citesc undeva că postul Kanal D împlinește doi ani. Nu fiți malițioși, da, există și merge înainte, grație publicului român și banilor turcului de la Istanbul. Mare grozăvie n-ar fi, iaca o ciupercă printre multe altele apărute după '89, un post peste care treci butonând și de care știi doar pentru că ți l-a memorat în telecomandă omul de la cablu când ți-a instalat antena. Aici începe minunarea mea, partea a doua: Kanal D a avut +108% în 2008, și-a făcut loc în top 5 televiziuni și e stația cu cea mai mare creștere pe piața TV. Ba, mai mult, din ianuarie se situează pe locul 3 în România, pe segmentul whole day, adică până la ora 20, iar în prime time, le suflă în ceafă serialele de pe Acasă și Antena 1.

Dând crezare acestor date, m-a cuprins o meditație mioritică, din care n-am ieșit decât după trei zile. În acest răstimp, iarba nu-mi plăcea, gura nu-mi țacea, stăteam așa și rememoram războaiele de altădată ale lui Ștefan cel Mare și mă uitam lăcrimând la Kanal D, fapt care a dus la o răscoală a membrilor familiei, ce a trebuit înăbușită la timp. Am ignorat-o și pe măicuța bătrână, am uitat de gura de rai și mi-am văzut de soarta mea. Acum pot să grăiesc: înțeleg ce-i atrage pe români la canalul turcesc, de-și zice „De neoprit”, ceva dulceag, parfumat și familiar, care le amintește de sarma, alviță, halva, ciubuc, musafii, bacșiș...

Întâi de toate, sunt serialele turcești, care au depășit cu mult în audiențe străvechile soap opera precum „**Tânăr și neliniștit**”, dar și telenovelele sud-americane de peste zi, cu fete sărace, dar care arată năucitor de îngrijite, și cu băieți bogați, frumoși, deștepți, cinstiți și nefericiți doar până la finalul sezonului. Filmele turcești compensează

România - Turcia: 0-1

ANA-MARIA NISTOR

lipsa de muzicalitate a limbii prin ritmurile orientale, intriga e mult mai aproape de viața omului de rând, fără a intra, însă, niciun pic în vulgaritatea serialelor cu țigani (pardon, rromi). Femeile au o frumusețe mai pământeană, mult estompată față de cea a divelor latino, o siluetă la care orice doamnă poate ajunge și o garderobă cuminte și cu gust. O decență impusă de religie îi aduce

TV PLANET

aminte și creștinului de învățăturile noastre din bătrâni, iar subiectul iese din clișeu basmului „Cenușăreasa” adaptat și răsinterpretat. Casele în care se petrece acțiunea par a fi locuite și poate chiar sunt, oricum degajă acel aer intim pe care niciun studio, oricât de bine construit, nu îl poate avea. Filmările sunt gândite ca o serie de exterioare și interioare care alternează în favoarea celor dintâi, iar montajul e făcut astfel încât o replică e urmărită prin efectele ei produse asupra interlocutorilor, insistându-se pe prim-planuri și generale.

Cu alte cuvinte, românii noștri, în speță femeile cu vârste între 18 și 49 de ani, se regăsesc în aceste povești cu oameni normali în împrejurări normale, cu drame și neliniști cuviincioase, dar care, după câteva sute de episoade, se termină bine. Am vrut să fac mai amănunțit profilul telespectatorului, dar m-am înspăimântat. Media nu e alcătuită din femei casnice sau șomere care abia așteaptă să-și dea bărbatul afară pe ușă dimineața ca să se uite la seriale, ci de intelectuali care nu știu ce Dumnezeu caută acasă, toată ziua, pe Kanal D!?

Așa că am respirat adânc și m-am oprit la timp, adică la orele când se difuzează emisiunile cu audiență care au făcut postul de neoprit. Mai întâi, la ora 15.00, „**La șuetă cu Bahmu**”, alias Adriana Bahmuțeanu, alias o domniță

blondă care prezintă uneori în locul ei. Nu vreau să insist asupra acestui format, copiat eu bucățica de pe la alte posturi, cu muulte femei și ceva bărbați care se strâng pe canapele să depene amintiri și să-și dea cu părere despre viață. Aviz amatorilor de manele: aici se află ultimul bastion, aici se luptă împotriva modei, aici sunteți la curent cu ultimele hituri în domeniu. Deci, se poate!

„**Noră pentru mama**”, emisiunea care a început acum doi ani și se va termina când canalul va închide ochii, se adresează tot unei categorii de nostalgici. Vă amintiți când își dădea românul demisia ca să aibă timp să se uite la Big Brother? Ei, bine, acum fratele revine, deghizat în pretendentă penibilă, care cerșește ridicol bunăvoința unei soacre și mâna unui soț. Zi și noapte în fața camerei, șase ore de direct, până la capăt: nuntă sau nimic. Doamne-ajută, noroc și să fie într-un ceas cu cuc!

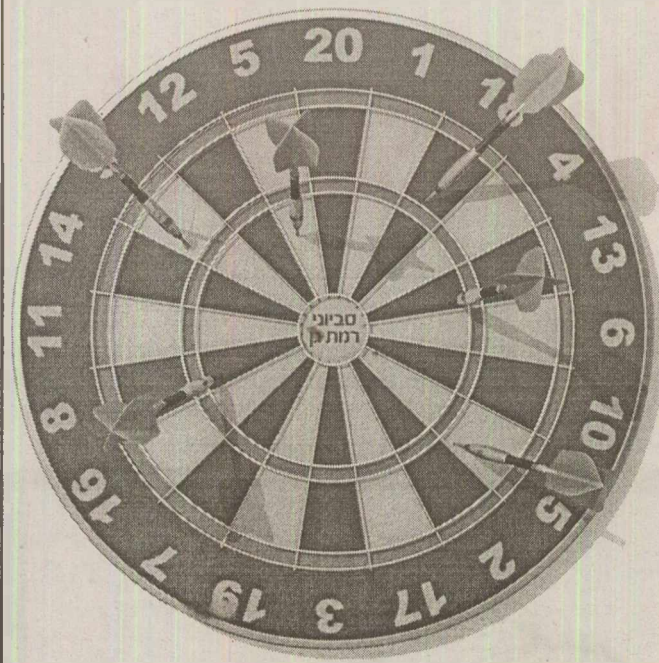
O altă invenție, din categoria reality-show, care se cheamă „**Fata lui tata**”, vrea să zguduie țărișoara, să reeduce și să atenționeze părinții, copiii, neamurile, ba chiar și învățămintul de stat. Câte o tânără e urmărită mai multe zile cu o cameră ascunsă și dacă, Doamne-fereste! „cazul” chiar face vreo prostie, iată un subiect pentru o nouă emisiune. Minunată metodă, n-am ce zice, de a-i face pe toți tații temători și pe fete să fie mult mai prudente dacă au ceva de ascuns. Despre vânarea și expunerea intimității unei familii, să ne întoarcem la punctul anterior.

Am lăsat la final filmele de vineri seara, în principal blockbusteruri, a căror audiență o înțeleg. De ce să te duci la mall și să pierzi timp și bani ca să vezi „**Cold Mountain**”, de pildă, când știi că peste un timp ți-l dă canalul?

Acum ar trebui, măcar din bună-cuviință, să vă spun concluzia la care am ajuns. O făcea și Șeherezada înainte de ivirea zorilor. Eu tac fără concluzie. Singurul lucru pe care l-am priceput cu tot uitându-mă în canal este că-i mai otoman/ Ș-are filme multe/ Emisiuni cam brute/ Bărbați scăpățați/ Femei mai bărbați.

P.S. N-am uitat de „**Vacanța mare**”, i-am omis cu bună-știință.

● Timp de câțiva ani de zile, Ion Cristoiu s-a străduit, în scris și pe cale orală, să ne convingă că interogația frenetic citată și răscitată „Pe ce te bazezi?” i-ar aparține lui Ilie Moromete, eroul romanului lui Marin Preda. Din fericire, n-a reușit, așa că vorbele cu pricina au rămas în custodia literară a personajului care le rostește cu adevărat: Paul Ștefan – „al lui Parizianu” – din *Delirul*. Dar Ion Cristoiu e un tip care nu se lasă cu una, cu două: într-un număr recent al *Jurnalului național*, el comite tentativa de a ne intromisiona fraudulos în neuronii încă o aiureală. Scrie „maestrul”: „Suntem țara lui Cocoșilă din *Moromeții lui Marin Preda cel care le știe pe toate*”. Din formularea sa nu rezultă prea clar cine este atotștiutorul: Cocoșilă sau Marin Preda? Dar să trecem indulgenți peste asta... Ca ins care a citit cu destulă atenție *Moromeții* (nu la Biblioteca Academiei, dar orișicât...), îl desfid pe Ion Cristoiu să reproducă un pasaj din cartea invocată (unul singur!) sau măcar o frază, o propoziție, un cuvânt, o silabă, o pârliță de onomatopee, acolo, cu care să-și poată susține aberația aruncată otova în spatele bietului Cocoșilă. Cred că faptul ar deveni posibil într-o unică situație: dacă editează I. C. o versiune proprie a *Moromeților* în care să colaboreze cu Marin Preda fără a-i fi cerut, în prealabil, acceptul și părerea! N-ar fi deloc o noutate: pe la începutul anilor '90 a mai încercat mișcarea asta și cu *Delirul*, dacă vă amintiți... ● În vălmășagul strident și cacofonic deversat pe „ultrascurte” de tot felul de posturi cu

Romica Puceanu și regalitatea

programe muzicale superlativ-decibelize și atât, *Romantic FM* face o apreciable notă aparte. Deviza postului – „Muzică, nu zgomot!” – este respectată cu remarcabilă consecvență. Pentru cei care nu știau, precizăm că fundalul sonor cald și agreabil de care se bucură zilnic vizitatorii restaurantului Uniunii Scriitorilor este asigurat de programele *Romantic FM*. Poetul și iubitorul de artă plastică Eugen Suciu are gusturi rafinate și în materie de muzică! Îi urăm pe această cale multă sănătate (prieteni știu de ce...) ● Când cineva spune: „X ori stăpânește limba română ori trebuie să mai meargă la școală ca s-o învețe temeinic”, acel cineva nu formulează două alternative, cum crede, în auzul telespectatorilor canalului B1 TV, jurnalista Andreea Pora, ci una singură. Disjunctivul „ori-ori” desemnează, într-adevăr, două posibilități, două ramuri, dar ale unei singure alternative. Aviz și multor altor amatori (ba chiar profesioniști!) de utilizare eronată a inocentei vocabule... ● După *Cotidianul* și *Adevărul*, iată că și *Jurnalul național* se înscrie în benefica ofensivă de difuzare a cărții în rândul maselor largi de cititori de ziare, anunțând, sub titulatura prestigioasă *Biblioteca pentru toți*, „o colecție de literatură românească”. Dacă și selecția titlurilor va fi la înălțimea promo-ului, ne aflăm în fața unui gest cultural demn de toată lauda. Începutul e, în orice caz, promițător: Marin Preda – *Cel mai iubit dintre pământeni*. Să vedem ce urmează... ● Joi, 12 martie a.c., zăpădă plictisit și-n dorul lelii, nimeresc pe Pro TV la emisiunea de divertisment hlizit a lui Cătălin Măruță, *Happy hour*, și ce-mi zăresc irișii dilatați de consternare? Printre invitați, alături de interpreți de melodii alese din repertoriul Romiceii Puceanu, de Marius Mihalache fără Crina Matei, dar cu țambalul aferent, de vedete de-o zi, starlete porno de cursă lungă și așa mai departe (foarte departe...), tronau, dacă mă pot exprima astfel, cuplul Principesa Margareta a României - Principele Radu de Hohenzollern-Singmaringen. Mda... După câte bag sama, la noi nu numai democrația e profund originală, ci și regalitatea. *Very happy*... ● Excelentă în continuare rubrica *Din cartea cu fleacuri*, susținută de Livius Ciocârlie în paginile revistei *România literară*. În ediția de săptămâna trecută, referindu-se la „marea literatură despre deceniile de comunism” care tot întârzie, el dă peste nas în treacăt, cu blândă subtilitate (auto)ironică, celor care, de douăzeci de ani, își ascund cedările și lașitățile de-atunci, invocând

obsesiv dura, înspăimântătoarea și atotputernica teroare represivă prin care regimul totalitar românesc elimina din față orice gest de disidență și orice încercare de opoziție. Vorbind despre scriitorii mioritici și realitatea acelor ani, Livius Ciocârlie diagnostichează pertinent: „*Oricum, n-ar putea să scrie cum trebuie despre aceasta unii care nici arși cu fierul roșu n-ar fi băgat de seamă că alții, mai puțini, nu intrau în partid. Că se putea. După cum nici aceștia nu observau – nu observam – că unii, o mână de oameni, se opuneau. Că dacă și ei ar – am – fi făcut-o, s-ar fi putut*” (sublinierea lui L. C. în text). Subscriu. Mai mult: am impresia că partidul unic (care, în secret, nutrea o frică teribilă de intelectuali, în general, și de scriitori, cu deosebire) a operat, la îngemănarea deceniilor 7 și 8 ale secolului trecut, o deschidere culturală reală, nu o aparentă, nu o semi- și nici o pseudo-deschidere. Problema este că – din oportunism, din lipsă de curaj și de solidaritate, din vanitate, din interese personale meschine etc. – majoritatea intelectualilor români și a scriitorilor cu același nume n-au prea știut (îndrăznit, vrut, putut...) să profite de ea, s-o valorifice după modelul omologilor lor din Cehoslovacia, de exemplu. Pentru multe dintre cele făcute și nefăcute la noi în acei ani, stihia dictaturii comuniste atotputernice e mai mult o scuză decât o explicație!... (*Critias*)

Un fapt pe care nu l-am spus până acum. Din jenă, din naivitate, din speranța că situația se va îndrepta totuși spre normal. Simona Galațchi, președinte al „Fundației Luceafărul”, a părăsit redacția, după despărțirea noastră de Fundație, însușindu-și câteva obiecte de inventar, cumpărate pentru revistă din fondurile Uniunii Scriitorilor, precum și cu suma de bani alocată de MCC pentru achiziția de abonamente la LUCEAFĂRUL. Poate că, pe hârtie, lucrurile să țină doar de semnături, dar moralmente, vorba lui Odobescu, departe e griva de iepure!

Așadar, Simona Galațchi, dă-ne înapoi ce ne-ai luat!

Vom reitiera acest apel, număr de număr, până când va fi auzit și înțeles pe deplin.

Insurecția echipelor mici și mijlocii

Spuneți-mi Ismael, Gică Contra sau cum vă vine la gură, dar dați-mi voie să mă bucur Obor și să exult fără pudoare (ca să nu spun fără jenă): doamnelor și domnilor, de mult n-am mai avut în Liga I o etapă atât de frumoasă. De o frumoasă soră cu moartea pasiunii microbistice, o nebulie, parol! Atât de frumoasă încât nici nu mai contează cât de mult sau de puțin fotbal s-a jucat în ultimul weekend pe stadioanele mai înzăpezite sau mai însorite ale patriei. Fotbalul ca fotbalul, dar ce spuneți de rezultate?! Parfum, giugiuc, țâță de mătă, cum îi place să zică marelui scriitor român D. R. Popescu, omul care a avut cândva superbă să scrie că pentru el Anglia înseamnă Shakespeare și Manchester United (mamă-mamă, ce-au mai luat-o-n barbă și leii – că lire sterline nu poți să le spui! – lui Alex Ferguson săptămâna trecută: 1-4 at home cu F. C. Liverpool! Asta e: amin și să fie primit...).

...Deci, despre ce vorbeam? Aha, despre rezultate, parcă. Minunate, vecine cu stupefacția, de o gratuitate ce frizează sublimul! Sigur că da, așa e: de la sublim la ridicol nu e decât un pas; și ce dacă?! Eu oricum nu-mi pot reprimă jubația că, pentru o dată, jocul a învins competiția și joaca a bătut la scor scleroza armoniiilor și ierarhiilor prestabilite. Mă cam săturasem de infatuarea butaforică a granzilor umflați cu pompe de bicicletă furată și de fițele abonaților frauduloși la glorie regională: trăiască insurecția echipelor mici și mijlocii! Gaudeamus, igitur! Păi ce, e de ici-de colo ca o formație care, timp de 19 săptămâni fără a mai socoti și intersezonul, nu reușise să agonisească prin eforturi eroice decât 3 (trei!) puncte mari și late (la, pardon, Gloria Buzău mă refer) să se enerveze subit și să-și dubleze zestrea în dauna Oțelului Galați, ba încă și pe terenul de lângă Dunăre, Dunăre, drum fără praf și pulbere? Ehei,

ia să mai fi avut buzoienui măcar de doi bani speranță în salvarea de la retrogradare; să fi văzut atunci pe la tot felul de emisiuni TV agrementate cu hăulite justițiere și filozofie de tarabă ce orgie de dezvoltării incendiare și istericale de mitoc despre blat, cooperativă, meci strategic și alte comicării naționale! Pe când așa, victoria lanternei rămâne doar o contribuție valoroasă la paremiologia fotbalistică de uz curent: dom'le, nimic pe lume nu e mai rotund decât balonul oval (23-28 cu Georgia)!...

În aceeași ordine de idei năstrușnice, putem noi pentru ca să nu ne înfiorăm estetic la draw-ul obținut de medieșeni la Timișoara, pe terenul echipei aceleia nedreptățite de Mircea Sandu și sancționate de niscaiva foruri europene invidioase pe logica de fier-beton și discursul academic ale lui Marian Iancu? Nu putem. Dar nici să ne epuizăm toate rezervele de simțire inefabilă nu avem cum, fiindcă nu ne-ar mai rămâne suflu pentru a serba corespunzător miracolul otopenian al umilirii liderului campionatului pe stadionul propriu cunoscut sub denumirea sugestivă de Groapă. Am mai spus și săptămâna trecută: Dinamo oscilează amețitor la acest început de retur între penibilul voios și jalea cosmică, reușind meci de meci să nu joace nimic cu un aplomb și o abnegație desăvârșite. (Lăsând miștoul la o parte, vreau să afirm că, după părerea mea unanimă, marea hibă la această echipă este Mircea Rednic, antrenorul condamnat să confirme fără milă adevărul folcloric cu gustul sălcui al ciorbei reîncălzite. N-am avut de la bun început încredere în efectele benefice ale revenirii lui în Ștefan cel Mare, iar faptul că, în 20 de etape, Dinamo n-a adunat măcar un sfert de oră de fotbal de calitate spune multe. Voi continua să susțin că locul lui Rednic nu este pe banca tehnică a câinilor roșii inclusiv în situ-

ția – puțin probabilă, de altfel – că ei vor termina campionatul pe primul loc. Ceea ce vă dorim și-dumneavoastră!).

Dar nu e neapărat nevoie să pierzi puncte pentru a-ți obliga suporterii să umble pe străzi lăturalnice cu nasul în jos. Poți, de exemplu, să bați cu 1-0 Politehnica Iași sprijinit tovarășește de un arbitru miop sau timorat și să contunui să te numești Steaua București ori Dorin Goian. Pentru a sărbători acest succes la limită îi sugerez lui Gigi Becali să organizeze zilele astea o excursie culturală cu toată echipa, plus staff-ul său tehnic și administrativ, la Cinemateca în vederea vizionării colective a filmului din 1953 al lui Elia Kazan, *Viva Zapata!* cu Marlon Brando în rolul titular. De ce? Iac-așa, de-un capriț, de-un pamplezir...

P.S. Bine a zis, cine a zis: să tăcem, naibii din gură și să nu ne mai plimbăm virginitatea intelectuală pe la Crucea de Piatră pentru că avem exact fotbalul și comentarii sportivi pe care-i merităm. Ei da, despre mine e vorba, în principal, în propoziția de mai sus (care e frază toată ziua): la sfârșitul acestei săptămâni, Lucian Bute ne-a arătat de ce boxul este supranumit „nobilă artă”, apărându-și strălucit, pentru a treia oară, centura de campion mondial la profesionism într-un autentic regal de virtuozitate pugilistică, iar eu, nemernicul, în loc să-i închin meritade ode, consum spațiul tipografic și abuzez de răbdarea dumneavoastră cu tot felul de prostii plicticoase despre Dinamo, Steaua sau F.C. Timișoara. Fiindcă nu pot, asemenea unui personaj dickensian, să-mi înghit capul într-un gest de autocratică sinceră și constructivă, nu-mi rămâne decât să depun pe altarul îngăduinței dvs. milionul de scuze din dotare. Nu se va mai întâmpla, promit! Până miercuria viitoare, cel puțin... (*Inter I. M.*)

Gabriela Melinescu în mrejele desenului

IOLANDA MALAMEN

Cînd a părăsit țara, pe la începutul anilor '70, stabilindu-se în Suedia, Gabriela Melinescu, era cunoscută ca una dintre cele mai bune poete din literatura română. La un moment dat, pe lângă reușitele literare, în cultura de adopție, ajunsese la noi ecoul unor certe izbânzi ale ei și ca artist plastic. Acum doi-trei ani, am văzut pentru prima oară câteva reproduceri după lucrări semnate de ea și am avut în fața ochilor și desene în original, care, de altfel, au făcut parte dintr-o expoziție colectivă, la Galeria Dialog, a unor scriitori români (dispăruți sau în viață) care au descoperit că natura le-a dăruit un har în plus.

Prima impresie la „citirea“ desenelor Gabrielei Melinescu, singulare sau armonizate în varii compoziții, a fost că am în fața mea gesturile unui copil genial care-și revarsă energiile mînuind exaltat pixul și creioanele carioca pe albul

admirabil și fascinant carusel. Avînd limbajul în sînge, cu tot misterul lui nobil, Gabriela Melinescu inventează noi rostiri plastice, cu o patimă ex-

sculpturi din ghips ale Silviei Radu, colerate precum figurinele de la bîlciurile copilăriei, mai poți vedea o sumă de armonii atît de copleșitoare.

Literatura a fost dintotdeauna fascinată și subjugată de vizual, iar scriitorul s-a aruncat pătimaș în mrejele lui, mîntuind și purificînd cu el adesea cuvintele. Nu vreau să fac aici un laudatio acestei benefice însoțiri, care, la urma-urmei, este firească, dat fiind reflexul ei organic vizavi de cuvînt, ci vreau să aduc în discuție pe Gabriela Melinescu, scriitor excepțional, care este și un valoros artist plastic. Exemple de scriitori care au desenat, au pictat sau au sculptat sunt nenumărate în toată literatura lumii, unii dintre ei construindu-și opere de artă de acceptare universală (de exemplu, pictura expresionistă, recunoscută în întreaga lume, a lui Fr. Dürenmat). Mulți dintre ei au considerat formele, volumele, culorile o relaxare, un „violon d'Ingres”, și s-au manifestat ocazional și pudibond. Alții s-au manifestat, însă, și public și au dorit să se confrunte cu iubitorii de artă, deschizînd expoziții care le-au atestat vocația și valoarea...

La noi, scriitori ca: Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Radu Petrescu, Mircea Ciobanu, Marin Sorescu, Daniel Turcea - și exemplele pot continua - au respirat și prin desen și pictură, lăsînd posterității adevărate bijuterii plastice, care uimesc prin virtuozitate.

O expoziție personală cu lucrări ale Gabrielei Melinescu va fi deschisă la începutul lui aprilie la Galeria Dialog din București. Ii dorim Gabrielei Melinescu, ce va reveni în țară special pentru acest eveniment, să ne dea cît mai multe prilejuri să i le admirăm!

hîrtiei, într-o învolburare fascinantă de linii și forme cu șerpuiți și întreruperi genuine. Am recunoscut în tușa măiastră și în spațiul umplut de plutiri și zboruri insolite, minuni din poezia Gabrielei Melinescu. Gîndul m-a purtat, de asemenea, către tradiția noastră populară, în care fabulosul este risipit magic și voluptuos în admirabile narațiuni... Trimiterile biblice sunt frecvente și ele, fiind exprimate cu o bucurie caligrafică-ceremonială-prolifică, din ele decupîndu-se umanul, vegetalul și animalul, într-un vîrtej continuu și amețitor, născînd un

plozivă. Astfel, linii, puncte, săgeți, nori, aștri și inimioare desenate „stîngaci”, ochi, buze, rîni circumscriu într-un joc al imaginației, tot ceea ce e hotărît că merită să fie recreat. Un amestec duos și cerebral, o întoarcere la Geneză, o „Corabie a lui Noe” pulsînd de inteligență creatoare.

Surprinde în lucrările Gabrielei Melinescu evadarea din convențional, emoționantul balans între real și fantastic, puritatea stilistică și pregnanța extraordinară a mișcării. Cînd simplitatea îngerească se surpă, treptele dumnezeiești se limpezesc luminate de febrilitatea rostirii. Dimpotrivă, cînd îngerii ies la suprafață ca niște nuferi plutitori, mișcarea încremenește, îngreunată și înegurată de unde malefice.

Atunci cînd simte nevoia să adauge și culoare, întregul capătă ritm de tonuri subtile și conotații muzicale frenetice, iar spațiul se umple cu eferescentă căldură și luminozitate. Numai în uimitoarele

Spațiul pe care Gabriela desenează, pregătindu-l parcă aprioric pentru un festin universal, este suspendat undeva între cer și pămînt, iar imaginația proiectează fabulosul visceral și vindecător, însoțit cu înfloriri și înfrunziri, pînde, zboruri, hrană, nașteri, gesturi, plutiri, absolut, spaime, veghe ș.a.m.d. Memoria culturală nu-și impune norme și nici nu se îngrește în canoane emoționale, ci repercutează avid, împodobindu-se cu „ornamente” ale materiei în mișcarea ei perpetuă, iar anecdotică seducătoare a unor compoziții trimite la ritmul unor basme care au hrănit visele copilăriei.

Scriitor european, intrat în conștiința cititorului cu o operă solidă, care include poezie, proză, memorialistică și traduceri, Gabriela Melinescu este și un artist plastic plin de har, care poate sta alături de stirpea de creatori credibili de imagini din arta românească a ultimelor decenii.